

İRFAÑ

Nº 100 Mart 2015 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

Üzümüzün ağı ile

Mehlula yazıdan moktublar

Redaktordan

Əziz Oxucu!

İRFAN
Mart/2015/Nº:100
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Baş redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Kompüter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV

Qapaq dizaynı
Nicat QƏRİBOV

Copyright 2013 © All Rights
Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAN»

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİZMƏYYİL
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işləri:
Tel: 051 412-22-82

Təklifləriniz üçün bu nömrəyə
müraciət edə bilərsiniz

Jurnalın materiallarından istifadə
edərkən istinad zəruridir. Müəllifin
mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

3

MƏCHULA
YAZILAN
MƏKTUBLAR

NURLAN
MƏMMƏDZADƏ

12

AZƏRBAYCAN
MƏTBUAT
ŞURASININ SƏDRİ
ƏFLATUN AMAŞOV:

"MƏTBUAT
CƏMİYYƏTİN
GÜZGÜSDÜR".

28

HAQQ
DOSTLARINDAN
HİKMƏTLƏR
BƏYAZİD
BİSTMİ

-2-

OSMAN NURİ
TOPBAŞ

20

"ERKAM"
YAYINLARI
SAHİBİ
ABDULLAH SERT:

"HƏR ŞEYİN BİR
QƏDƏRİ OLDUĞU
KİMİ SÖZÜN DƏ
QƏDƏRİ VAR!"

Nasimi

Sorma hər kişinin əslin izzatından ballidi / Söhbəti iżfan görənlər xidmətinən ballidi.

6 10 İl Birlikdə Yürümək

10 Media və həyatımızdakı yeri
Fuad QULİYEV

14 Mətbuat Tariximizə Qısa Baxış
Firdovsi HƏSƏNOV

17 Gullə Hədəfi Yox, Söz Hədəfi
Dr. Alpay ƏHMƏDOV

18 Həzrət Peyğəmbər və Xəbərləşmə
Rüfət ŞİRİNOV

22 İrfan 100 və Hər Gün Novruz...
Adem ŞAHİN

24 Oxucudan Ürək Sözləri

26 Bir Ayə
Fuad QULİYEV

27 Bir Hədis
Səfa MURADOV

36 Əbədi Hüzuru Qazanma Məktəbi
Mübariz ƏLİOĞLU

38 Yaxşının Yanında Səf Tutmaq
Mesut KAYA

40 Nə Üçün Oxumalı?
İlham SOVQATOV

42 Süzgəc Testi
Eldar KƏRİMÖV

31 Mart Dəhşəti
Rövşən ƏHMƏDOV

46 Yaxılığı Əmr Edib,
Pis Əməllərdən Çəkindirmək
Müşfiq XƏLİLLİ

48 Quran gündəliyi
Kamran MƏMMƏDOV

49 Xidmətdə 101 Addım

50 Sünənnin Dindəki Əhəmiyyəti
Saleh ŞİRİNOV

52 Anaya Ehtiram
Aqil ƏLİYEV

54 Sual Cavab
Anar QURBANOV

Məchulə yazılan məktublar

İslam mütəfəkkiri, mərhum şair Muhamməd İqbaldır. Bir şeirində sözə belə başlayır: "Bəzən bir gül yarpağı gəmi olur, xor görünlən qarışqa qafiləsinə". Xidmət adına atılan kiçik addımların əslində nə qədər böyük dəyər ifadə edə biləcəyinin sətirlərə tökülmüş şairanə deyimdir bu misra. Hər kəsin üzərinə düşəni etməklə mükəlləf olduğunun başqa bir ifadəsidir əslində. Kim bilir, bəlkə də hər kəs üzərinə düşəni

layiqincə yerinə yetirsəydi, başqa cür olardı dünya. Ağlamazdı analar, susardı ağılar. Yolda gedərkən küçələrin insafına tərk edilən yetim və kimsəsizlər çıxmazdı qarşımıza. Ədalət tərəzisi dəqiqlikdən bir dirhəm belə oynamazdı. İslam mədəniyyətinin beşiyi sayılan İraq, Suriya, Qüds, cənnətməkan Qarabağ terror yuvasına çevrilməzdı bəlkə də. Rəngli televizorlarımız əslində həyatın ağ-qara çalarlarını daha aydın göstərərdi.

Bir ovuc xidmət insanının əzm və cəhdləri ilə 2005-ci ildə ilk sayı işıq üzü görən "İrfan" jurnalı artıq 10 ili arxada qoyaraq 11-ci ilə qədəm qoydu. Keçən on il ərzində üzərinə düşən vəzifəsini mükəmməl şəkildə yerinə yetirməyə çalışdı. Hər ay bir-birindən dəyərli yazılarla görüşünüzə gələn yazarlarımız ən səmimi duyğularla qələmə aldilar qəlblərindəkini. Hər bir məqaləni məchula göndərilən məktub bildilər.

"Charlie Hebdo" kimi jurnallar insanlıq dağının zirvəsi olan Hz. Muhammədin karikatürasını çəkməz, bəşəriyyətə böyük töhfələr vermiş bütöv bir İslam ümmətinə dil uzadaraq müqəddəsəsini təhqir etmə axmaqlığına düşməzdi. Əşrəfi-məxluq olan insan oğlu öz şərəf və ləyaqətini bugünkü qədər itirməzdi bəlkə də...

"İrfan" jurnalı hər bir sayında mərhum İqbalın "gəmi olmaq" düsturunu əsas aldı. Aylıq çıxan dərgilərlə oxucuların könül dəryasına yelkən açmağı hədəflədi. Çağları aşaraq 21-ci əsrənə o könüllər sultani ilə insanlar arasında körpü qurmağa çalışdı. Ailənin bir üzvü olmağa, sevincinizi və kədərinizi paylaşmağa can atdı. Sizdən biri oldu, sizinlə olmaqdan qürur duydu.

Uca Yaradan Fussilət surəsinin 33-cü ayəsində buyurur: "(İnsanları) Allahı çağırın, yaxşı iş görən və: "Mən müsəlmanlardanam!" – deyən kəsdən daha gözəl danışan kim ola bilər?!"

Bu ayə Həzət Peyğəmbərin "Sizdən Allahı və axırət gününə inanan ya xeyir söyləsin, yaxud da süssün" hədisində buyu-

rulan ən böyük "xeyir" in nə olduğunu açıq-aydın izah etmək baxımından nə qədər də ibrətamızdır. Demək ki, dilini ən gözəl sözə bəzəmək istəyənlər insanları Allaha çağırmaq məcburiyyətindədirler. Eynilə səhabədən Abdullah bin Rəvahanın qarşısına çıxan hər kəsə "Qardaşım, gəl bir saat Allaha iman edək" deməsi kimi. Ayədən sadəcə fərdlər üzərinə düşən vəzifəni deyil, eyni zamanda qurum və təşkilatların, o cümlədən qəzet və jurnalların dəyər fərqi in nə ilə ölçüldüyü anlamaq mümkündür. Bu gün sürətlə inkişaf edən və dəyişməkdə olan dünyada media vasitələri də demək olar ki, inkişafının kulminasiya nöqtəsinə çatdı. Məhz belə bir zamanda Allaha çağırın, Allah üçün söz söyləyən, bizə milli-mənəvi kimliyimizi xatırladan qəzet və jurnalların nəşr olunması, İslam adına müsəlmanların söz söyləməsi bəlkə də ictimai vəzifələrimiz baxımından ilk sıralarda gəlir. "İrfan" jurnalı hər gün gördükümüz onlarla maqazinyönümlü jurnalın, xəbər adına cəmiyyətə fitnə-fəsad toxumları səpən, vəzifəsindən sui-istifadə edən üzdəniraq qəzetlərin olduğu bir dünyada sanki "mən müsəlmanlardanam" deyə səsini ətrafdakılara eşitdirməyə çalışır. Həzrət Peyğəmbərin hədisi-şərifində Allah dostlarının "görüldüyü zaman Allahı xatırladanlar" vəfsi ön plana çıxarılır. Əgər bir dərgi də sizə Allahı xatırladırsa, demək ki, sizi Ona yaxınlaşdırır və insanlığa xidməti ən ümdə vəzifə bilir. Nə xoşbəxtidir o jurnal ki, oxucusuna Allahı xatırlada!..

Uca Allah bizi saleh və sadıqlərlə bərabər olmağa çağırır. Birlikdə olacağımız insanlarda aranacaq ən mühüm vəsflərdən birinin sədaqət və salehlik olduğunu bildirir. Sadəcə insanlarda mı? Müsəlman həyatının hər mərhələsində bu həqiqəti göz öündə tutmalıdır. Dostunun, yoldaşının saleh olmasına diqqət etməli, Rəbbinin

rızasına zidd işlərdə çalışmamalı, getdiyi yerlərin ruhuna zəhər saçmasına, oxuduğu kitab və qəzətlərin mənəvi əxlaqını pozmamasına diqqət etməlidir. Hər bir müsləman öz vicdanına gündəlik işlədiyi əməllərin hesabını verdiyi kimi, kitab rəfini də qəlb gözü ilə nəzərdən keçirməlidir. Rəflərimizdə bizə Allahı və Rəsulunu xatırladan kitabların və jurnalların sayı nə qədərdir, görəsən? Yaxud da bir dərgi olaraq neçə evin kitab rəfini bəzəmək şərəfinə nail olmuşuq?

Bir ovuc xidmət insanının əzm və cəhdləri ilə 2005-ci ildə ilk sayı işıq üzü görən "İrfan" jurnalı artıq 10 ili arxada qoymayaq 11-ci ilə qədəm qoydu. Keçən on il ərzində üzərinə düşən vəzifəsini mükəmməl şəkildə yerinə yetirməyə çalışdı. Hər ay bir-birindən dəyərli yazılarla görüşünüzə gələn yazarlarımız ən səmimi duyğularla qələmə aldılar qəlblərindəkini. Hər bir məqaləni məchula göndərilən məktub bildilər. Bu mənada bəndəniz qələmə alınan hər bir yazını beşiyə qoyulub Nil çayına buraxılan körpəyə bənzədir. Kimin qapısına, hansı saraya gedib çıxacağı nə məlum? Sabah Musa olub hansı nəfs Fir'onunun önünə çıxacağını Allahdan başqa kim bilər? Məhz bu hissiyyatla yazdıq hər bir yazını. Əminəm ki, baxmaq imkanınız olsaydı, bütün yazarlarımızın qəlbində eyni hissələri görərdiniz...

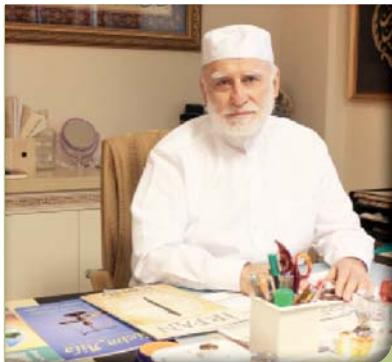
Keçdiyimiz illər ərzində "İrfan" jurnalının bizi birləşdirən dəyər olduğunun fərqiñə vardıq. Hər il "İrfan Ailəsi"nə daxil olan onlarla, yüzlərlə oxucu ilə tanışlığımız bizə yeni həyəcan yaşadır. Azərbaycanın istənilən şəhərinə, rayonuna gedin, hətta ən ucqar kəndlərində belə mütləq "İrfan" oxuyanların varlığını görərsiniz. Hər kənddə, hər şəhərdə qapısını rahatlıqla döyəcəyimiz irfan əhli, gözəl insanlarla tanış olduğumuz üçün özümüzü çox xoşbəxt hiss edirik. Bəzən heç tanımadığımız biri-

nin əlimizdəki çantanın üstündə yazılın "İrfan" sözünü görüb bizə yaxınlaşaraq "siz də İrfan abunəcisiiniz?" deyə səmimi hissələrlə sual verməsinin bizi nə qədər məmənun etdiyini sözlə ifadə etmək təəssüf ki mümkün deyil. Zaman-zaman oxucularla görüşümüzdə həyəcanla bizə anlatmağa çalışdıqları jurnalla bağlı maraqlı hadisələrin bizdə hansı hissələri oyatdığını təsəvvür belə edə bilməzsınız. Düşünün ki, sizin də azaciq əməyiniz olan bir jurnal çıxır və o jurnal kimlərinsə əlindən keçərək insanların hidayətinə vəsilə olur. İçkinin, qumarın, zinanın nə qədər çirkin bir əməl olduğunu oxuyub zərərli vərdişlərdən çəkinənlərin xəbərini alırsınız. Belə bir xeyirli işdə azaciq da olsa əməyiniz olduğuna görə Allaha nə qədər şükür etsəniz yenə də az olar...

Allahım, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, bizi belə bir xeyirli işə xadim etdin. Gözəl insanlarla tanış olma fırsatı verdin. Bi zi irfan sahiblərinin zümrəsinə ilhaq et! "Yüz"ümüzü min eylə! Bəzi üzlərin ağaracağı, bəzi üzlərinsə qaralacağı gün üzümüzü Ağ eylə!..

10 İLBİRLİKDƏ YÜRÜMƏK

Möhtərəm Osman Nuri Topbaş: Əgər bir millətin gəncləri öz gücünü xeyir, mənəviyyat və fəzilət yolunda sərf edirsə, o millətin gələcəyi parlaqdır. Əksinə, gənclər güc-qüvvələrini nəfsin əsirinə çevirirlərsə, həzin aqibət qaçınılmazdır.

Tarixdə baş verən müharibələrə baxdığımız zaman bu gerçəyi görürük: Əgər bir döyüsdə iman həyəcanı varsa və həqiqi şəhidlər verilirsə, zəfər müyəssər olur. Yox, əgər qorxaqlar və canlı müqəvvalar ölürsə, hərb meydanda nında insan tör-töküntüsündən başqa bir şey qalmır.

Bu şuur və idrakla yola çıxan “İrfan” dərgimiz iman həyəcanı ilə dolu, fəzilətdə mərhələ qət etmiş bir gənclik inşası üçün əmək sərf edir. Bu əməklərinin vətən, millət və bütün İslam dünyası üçün rəhmət və bərəkətə vəsilə olmasını Allahdan niyaz edirik.

Rüfat Şirinov: İrfan keçmiş üzərinə qurulmuş gələcəyi inşa edən həyat məktəbidir.

İrfan cəhalətdən uzaqlaşdırıb maarifləndiməyə sarı axan bir elm çayıdır.

İrfan 7 dən 70-ə hər kəsə xitab edən mədəniyyət və mənəviyyat çırağıdır.

İrfan gələcək nəсли milli-mənəvi dəyərlər əsasında şəkilləndirməyə çalışan elm ocağıdır.

İrfan oxucuları üçün mürəkkəbi Quran və Sünndən ibarət bir namədir.

İrfan irfaniləşmək üçün bir qədəmdir.

Xülasə, irfan müsəlmanlara və dünyaya gerçek İslami anlatmağa çalışan bir həqiqətdir.

Aqil Əliyev: İrfan jurnalı milli-mənəvi dəyərlərimizi, adət-ənənəmizi, mədəniyyətimizi daim canlı tutan bir jurnalıdır. Hər ay mütəmadi olaraq xalqımızın, oxucularımızın evinə qonaq olur, onların vətənpərvərlik ruhunda, milli və dini ruhda yetişməsinə xidmət edir. Hər yaşıdan insana xitab etməklə öz şərəflə və müqəddəs vəzifəsini, inamlı yerinə yetirir. Bunun üçün də bu dəyərli jurnalha həm bir oxucu, həm də yazar kimi öz dərin təşəkkürümü bildirirəm. 100-cü sayı xeyirli, uğurlu olsun. Daha neçə-neçə belə illərə çıxmaşını təmənni edirəm.

Saleh Şirinov: İrfan jurnalı, 10 yaşın və 100-cü sayın xeyirli mübarək olsun!

10 ildir ki, bərabər olduğumuz İrfan jurnalı məşhur ifadəylə “bizi birləşdirən dəyər”dir.

100 aydır yorulmadan ən gözəl və dəyərli məktublarıyla əlimizdə olan bir jurnal..

İlk olaraq abunəçisi, daha sonra isə yazdığınıız yazılarla hər ay görüşdüyümüz, qidalandığımız İrfan..

Bu 10 ildə çox xidməti olub, çox insanın könlünə girib, çox insanın yoluna istiqamət verib, hüzur qazandırıb, hidayətinə nail olub Allahın izni ilə... Bu işdə bir yazar olaraq əməyimin olması ayrı bir sevinc verir...

İrfan jurnalında yazı yazmaq da ayrı bir gözəllikdir. Hər ay müxtəlif mövzularda məktublar yazıştanlığımız və tanımadiğimiz ünvanlara göndərmək, müxtəlif ailələrə qonaq olmaq, o yazılar vasitəsi ilə səhbətləşmək ayrı bir xoşbəxtlik və hüzurdur bir yazar üçün..

Tək məqsədimiz var; bildiklərimizin irfana dönəməsi, yəni Haqq qatında qəbul olması üçün kamilləşməsi... Bunu da İrfan jurnalı ilə birlikdə həyata keçirməyimiz önemli bir məsələdir.

Bu dəyərli və ülvi xidmətində İrfan jurnalına uğurlar, yeni-yeni nailiyyətlər və Rəbbimizdən uzun, xeyirli ömürlər arzulayırıq.

Fuad Quliyev: Hər bir xalq və onun nümayəndələri yaşadığı cəmiyyət və onu formalasdıran özünəxas dəyərləri öyrənmək və eyni zamanda yaşatmaqla məsuludur. Əks halda o toplumda mütləq bir əskikliyin olması və bunun ciddi yansımaları qaçınılmaz olar. Məhz, parçası olduğumuz belə bir cəmiyyətdə bu növ əskikliyi tamamlama və doldurma funksiyasına malik “İrfan” jurnalı yayılduğu gündən etibarən son dərəcə əhəmiyyətli yazı və rublikaları ilə bu işin öhdəsindən layiqi ilə gəlməşdir. Odur ki, milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliği və təlimi sahəsində jurnalın gələcəkdə də daha gözəl layihə və işlərə imza atacağına şübhə etmirəm. Jurnalın ərsəyə gəlməsində, onun hər bir məhələsində əməyi olan insanlara təşəkkürü borc bilərək bundan sonrakı yayın fəaliyyətində müvəffəqiyyətlər arzu edirəm...

İrfan demək mərifət deməkdir. Oxuyaq maariflənək!!!

Salih Zeki Meriç:

**“Azərbaycan, ürəyimdə bir şahdamardır.
Mən Yaqub kimiyəm uzun illərdir”.**

Azərbaycan deyildikdə ürəyim titrəyir. Qəlbimin dərinliyində nəyinsə tərpəndiyini, könlümün dəryalar kimi uzanan dərinliyində bir sevgi yumağının sonsuzadək böyüdüyünü hiss edirəm.

Uşaqlıq illərimdə mənim üçün bir xəyaldan ibarət olan türkdilli cümhuriyyətlər gəncliyimin

ən gözəl çağlarında yaşadığım Azərbaycanda, dolayısı ilə Bakıda yaşamaqla gerçəyə çevrildi.

Mənim üçün Azərbaycan bir sevdanın adıdır. Neçə il qaldığım mühüm deyil. Ən əsası öz kiçik dünyamda qoyduğu izlərdir. O qədər xatirələrim var ki!..

Xəyallarımı bəzəyən o gözəl elkənin sonsuz maviliklər bəxş edən Xəzərinimi deyim, Qafqaz dağlarının ətəklərində ciyərlərimə çəkdiyim Şeyx Şamilin nəfəsinimi?! Yoxsa Məmməd Aslanın ağlayan Qərənfilinin silə bilmədiyim göz yaşlarını?! Yaxud da ciyərindən kəsilən parça kimi işgal altındakı vətən torpaqlarına fəryad dolu ağılarımı?! Şəhriyarin həzin və dərin baxışlarını, Füzulinin başını daşlara vuran məhəbbətini, Nizaminin Leyli ilə Məcnunumu?!

Şairin ifadəsi ilə desək, Azərbaycan ürəyimdə bir şahdamardır. Mən Yaqub kimiyəm uzun illərdir. Onda Yusufumun qoxusu vardır. Və həsrəti könlümdə böyük Türküstan qədərdir. Azərbaycan ürəyimdə bir şahdamardır.

Bu qədər dərin duyğuları yaşadığım gözəl Azərbaycanda qaldığım illərə boylananda xoş bir səda kimi qulaqlarında cingildəyən bir “İrfan Dərgisi” görürəm. İrfan əhlinin gözəl yürüşü. Bu torpaqların ruhunu əks etdirən, öz kimliyini ortaya qoyan və bu torpağın yeniyetmələrinə özünü xatırladan bir jurnal... İxləs, səmimiyyət və qeyrət içində olan insanların səmimi niyyətləri ilə təsis edilmiş, nəşr edilməyə davam edən heç bir dünyalıq qayğısı və arzusu olmayan təfəkkür qalası.

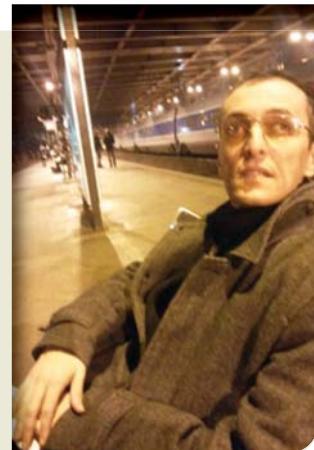
Neçə-neçə qardaşlarımı yazdı. Gözəl bir kəlməni bir ürəyə çatdırma səyi içində olan neçə-neçə qardaşımız bu irfan yürüşündə vəzifə aldı.

Mən həyatımın bir mərhələsində belə bir fikri fəaliyyətdə vəzifə alduğum üçün özümü bəxtiyar hiss edirəm.

Ürəyimizdə bir şahdamar olan Azərbaycanımızın ürəyi kimi olan İrfan dərgisini sevir və bu yolda xidmət edən qardaşlarımıza axırət həyatları üçün sədəqeyi-cariyə olmasını Rəbbimdən niyaz edirəm.

İrfan dərgisi hər sözü, hər sətiri və hər səhifəsi ilə tarixi ilmək-ilmək toxuyan, hər könülə şəfa iksiri təqdim edən əbədiyyət yolculuğunun bələdçisi kimi Azərbaycan fikir dünyasında adını tarixə qızıl hərflərlə yazdırmışdır...

Dr. Alpay Əhmədov: Artıq iki ilə yaxındır ki, «İrfan» jurnalının hər sayı üçün yazılar (hekayələr və publisistik yazılar) göndərirəm. Etiraf edim ki, bu dərgi bir ruh, mənəviyyat dərgisi olduğu üçün ora məqalə, hekayə yazışmaların mənəviyyat dərgisi zövq verir. Jurnalın Azərbaycanda mənəvi dəyərlərinin, dinin düzgün şəkildə izah edilməsi baxımından dəyəri böyükdür. Eləcə də bu jurnalın redaksiyasında olmaq, çay, qəhvə içə-içə dostların baş redaktor Nurlan bəylə, Abbas bəylə səhbət etmək də əlavə zövq verir mənə. Jurnalın 100-cü nömrəsinin çıxması münasibəti ilə redaksiya heyətini ürəkdən təbrik edir, jurnalın daha böyük uğurlara nail olmasını arzulayıram.

Eldar Kərimov:

İrfan jurnalının ilk sayına verdiyim şeirin adı idi “Zamanın Dəyəri”. Bugünkü kimi heç unutmadığım bir həyəcan və qürur hissi duymuşdum. On çok sevdiyim şeirimi paylaşmışdım İrfan oxucularıyla. Bir anda YÜZUNCÜ sayının qarşısında gördük özümüzü. BİRDƏN YÜZƏ qədər gələn bu yolda İrfan üçün yazdığını hər yazının ən yaxşısını yazmağa çalışdım. Yazımı oxuyan hər oxucunun özü üçün bir şey götürməsi ümidi... Zaman qədər dəyərli olan İrfan yoluna İrfanla irəliyənlər üçün hazırlıq... Uğurlar İRFAN kollektivi...

Mübariz Əlioğlu: Haqqa doğru istiqamət alan könül ərlərinin həyatları və əsərlərindən sözülrək günümüzü aydınlandıran irfani diriliş nümunələrini hərf-hərf, sözsöz, cümlə-cümələ incələyərək Allaha qul olma məharətini, bəxtəvərliyini anlamaq, yaşamaq və yaşıatmaq mümkündür. Sultan III Muradın irfani diriliş və mərifət nuruna boyanmış sözlərindən axan ülvi mənalardan doymaq mümkün deyil:

Bu gün aşıqların sirlərinə vaqif olanlar gəlsin, bu sevgi meydanında yoxluqda varlığı tapanlar gəlsin. İki dünyani da tərk edən bu yola başıaçıq gedən işi sevgilinin şövqündən ah etmək olanlar gəlsin. Bu sırə qovuşmayı anlamaq üçün yola çıxanlar gəlsin. Bizə iki cahandan ətəyini çəkmişlər gəlsin... Bu eşq mülküñə onun tamamına sultan olan gəlsin...

“Harada olsanız o sizinlə bərabərdir” ilahi bəyanının libasına bürünən III Murad kimi Haqq aşıqlarının sözləri, bizi təsirləndirdisə, kövrəltdisə nə gözəl. Lakin nəfsimizdə, qəlbimizdə bir iz buraxmadısa, onda Əziz Mahmud Hudayı həzrətlərinin III Muradın ölümüñə həsr etdiyi bu misralara nəzər yetirək:

*Yalan diñyaya aldanma ya hu,
Bu dərnək dağilar, divan əylənməz.
İki qapılı viranədir bu,
Burda qonan köçər, mehman əylənməz.*

İnsanlıq irfani dirilişə Haqqa qul olma yollarını aramağa möhtacdır. Rəbbimiz cümləmizi bu mübarək yolda irfani tərəqqiyə müvəffəq etsin. Amin!

Media

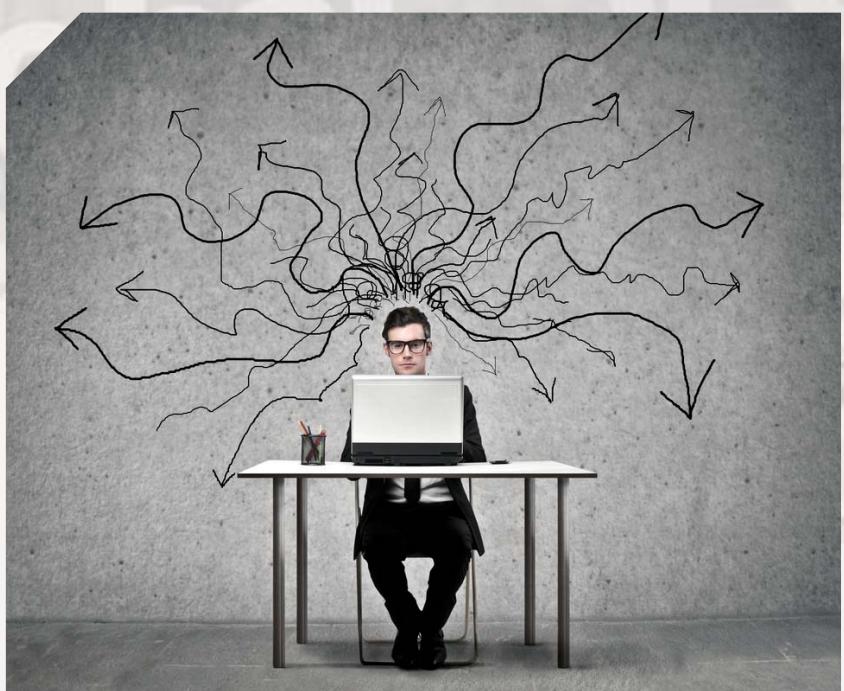
ve həyatımızdakı yeri

Günümüzdə istər yazılı və vizual yan orqanları olsun, istərsə də internet resursları və sosial media olsun hər cür informasiya vasitələrinin istifadəsi son dərəcə vacib, nə cür istifadə edildiyi məsələləsi isə bir o qədər əhəmiyyətli hesab edilir. İnsanların günlük həyatının vazkeçilməz və əvəz edilməz bir parçası olan media şübhəsiz düzgün və üsuluna uyğun istifadə edildiyi müddətə olduqca yararlı informasiya mənbələridir. Ancaq bu hər zaman belədir mi? Bu sualın cavabında cəmiyyətin müxtəlif spektrləri üçün fərqli mənzərələr və tabloların gizli olduğunu görməmiz mümkündür.

İnformasiya savaşlarının pik həddə çatdığı günümüzdə iqtisadi gücü də arxasına alan qüvvələr cəmiyyətin bəlkə daha çox ehtiyac duyduğu informativ resurslardan çox sadəcə həmin qüvvələrin güclərinə qüç qatacaq informasiyaları istənilən zaman və zəmində çatdırramağa qadir və bunun üçün də var gücü ilə çalışırlar. Günümüzdə məhz hədəf kütlənin daha çox ya üçüncü dünya ölkəleri, yaxud da İslam ölkələrinin də daxil olduğu şərqi yarımkürəsindən ibarət olduğunu görə bilərik. Bu isə bərabərində sistemli və planlaşdırılmış bir mövqeyin var olduğundan xəbər verir. Artıq yazılı yayın orqanları demək olar ki virtual platformdan bir xeyli geriyə düşməyə başladı. Müasir texnologiyalarla istehsal edilmiş televiziya və yayınlarla bərabər internet yayınları güc mənbələrinin əmrində hazır olaraq istifadə edilir. Bilgi və

informasiya həmin mənbələrin istədiyi şəkil və formatda cəmiyyətin diqqətinə çatdırılır. Bu gün televiziya bizə çox rəngli bir vasitə kimi yansisa da həqiqətdə “qara” rəngin daha dominant olduğunu görməmiz mümkündür. İstədiyimizdən daha çox istəmədiyimiz informasiya və görüntülərin 24 saat evimizdə, iş yerimizdə, cibimizdə və demək olar ki, hər mühitdə kövən etdiyini görürük. İstəməyərək də olsa qəbul etdiyimiz bu informasiyaların özündə əks etdiridi bu “rəngə” qarşı heç bir tədbir almağımız isə vəziyyəti daha da qəlizləşdirir. Vəziyyət getdikcə içindən çıxılmaz hal almağa başlayır.

Bir çox halda özümüzü və daha da vacib övladlarımızı TV və internet resurslarından təlim-tərbiyə vasitəsi kimi istifadə etdiyimizi düşünürük. Əlbəttə bu belədir. Ancaq bəzən qeyri-ixtiyari olaraq mənsub olduğumuz inanc və yaşam tərzimizə uyğun olmayan qeyri-əxlaqi görüntülərlə qarşı qarşıya qalmaq mümkündür.

Oxumaq və görmək istədiklərimizdən daha çox bu resursları öz hədəflərinə uyğun istifadə edən qüvvələr bunları toplum fərdlərinə ya oxutdururlar və ya görməsi üçün təşviq edirlər. Bu isə qeyri-ixtiyari olaraq insanın planlamadığı bir karakterə bürünməsinə və istəmədiyi bir keyfiyyəti qazanmasına səbəb olur.

Xəbərləşmə və sosial paylaşma şəbəkələrindən istifadə hər keçən gün artmağa davam edərkən artıq virtual yaşam real yaşamı da geridə qoymağa başladı və şübhə yoxdur ki, tədbir alınmadıqca fəsadları getdikcə daha da çoxalacaq. Sosial medianın psixoloji təsirlərinə dair aparılan araşdırmalar məraqlı nəticələr ortaya qoyur:

- Sosial media istifadəçilərinin 60 %-inin məqsədi, digər insanların nə ilə məşğul olduğunu görmək.

- 955 milyon aktiv istifadəçi olan Facebook bir ölkə olsaydı Çin və Hindistandan sonra dünyanın ən çox əhalisi olan 3-cü ölkəsi, 307 milyon üzvü ilə Youtube isə 4-cü ölkəsi olardı.

Bu rəqəmlərin nə mənaya gəldiyi yəqin ki, hər kəsə aydındır. Paylaş, paylaş, nəyin varsa paylaş!

- Sosial media lüzumsuz dedi-qodu söhbətlərini kəskin şəkildə artırdı.

- Üzsüzlük, utanmazlıq kimi neqativ xarakterlərin çərçivəsini genişləndirdi. Orda ikən başqa biri olmanız mümkündür.

- Başqasının üzünə söyləyə bilmədiyiniz hər şeyi rahatlıqla orada söyləyə bilirsınız. Əsəbiləşdikdə bağırmaq əvəzinə twitt atırsınız.

- Real həyatda sahib olmadığınız kimlik və xarakterinizi başqa ölçülərə daşımaq mümkündür. Normal şərtlərdə başqasının bilməməsi lazımlı olan məlumatı nəyinsə uğruna paylaşma ehtiyacı hiss edirsınız.

- Daha çox görülmə, daha çox eşidilmə arzusu. İzləyən və təqib edənlər çoxaldıqca saylarının daha da çox olması üçün əlavə materialların paylaşılma arzusu. "Nə qədər çox izləyicim varsa, o qədər yaxşıyam" duyğusunu insana təlqin edir və narsist bir xarakter formalaşmasına yol açır.

- Üz-üzə görüşmələri azaldaraq insanı yalnızlaştırdı.

- Kütlələri hərəkətə keçirərək provaktiv çıxışlar və təşəbbüsərlərlə sosial iğtişalar yaratmaq, toplumu fəlakətə sürüklemək mümkün.

Heç bir faydası yoxdurmu?

- Aşırı vərdiş olmadıqca dostluq əlaqələrini sürdürmək və xəbərləşmək üçün istifadə etmək son dərəcə faydalı və zaman itirməmək üçün gözəl vasitədir.

- Sosial layihələrin həyata keçirilməsi, haqq səsin duyurula bilməsi üçün bir platformdur və s..

Texnologiyanın inkişaf etməsi ilə paralel olaraq insanların həyata baxışı da dəyişir. Xüsusilə internet istifadəsi, məlumatların asan yoldan əldə etmə imkanı, insanların həyatlarını dəyişdirdikcə bir yandan da passivləşdirir. Tək bir düymə ilə edilən alış-verişlər, ödənən fakturalar, yemək sıfarişləri... İstəklərimiz, arzularımız daim bir "tik" qədər yaxın!!!

Sosiallaşdığınızı düşünərkən fərqində olmadan fərdiləşmə yönündə sürətlə irəliləyirik. Arxamızda nələri və kimləri unutduğumuza baxmadan "virtual hərislik" uğruna addımlarımıza davam edirik. Araşdırmlar göstərir ki, zərərli vərdişlərin başında gələn siqaret, alkoqol və narkotik vasitələrin yanına sosial şəbəkələrə vərdiş olmaq da əlavə edilir. Həmçinin bu araşdırmalara görə yuxarıda qeyd olunan zərərli vərdişlərdən uzaqlaşdırılan insanların vücutlarının verdiyi reaksiya ilə internetdən uzaqlaşdırılan insanların verdiyi reaksiyalar paralellik təşkil edir. Aqressiya, depressiya, insanlarla ünsiyyət qura bilməmə və s. bunlardan bir neçəsidir.

Yazımızın məqsədi əlbəttə ki, bu imkanlardan istifadə etməyə qarşı çıxməq deyil. Əsas odur ki, nəyi necə və hansı məqsədlər naminə istifadə edirik. Əqidəmiz, düşüncəmiz, millimənəvi dəyərlərimizin bizi təlqin etdiyi xüsuslara etina göstərərəkmi faydalانıraq bu resurslardan, yoxsa kortəbii olaraq sürü psixologiyasına uyaraq hara getdiyimizi belə təyin edə bilmədən istifadə edirik?

Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri cənab Əflatun Amaşov:

"MƏTBUAT
CƏMIYYƏTİN
GÜZGÜSÜDÜR".

İrfan: Əflatun müəllim, xoş gördük sizi. Jurnalımızın bu sayımı mətbuat və mediaya həsr etmişik. Ümumiyyətlə cəmiyyət üçün mətbuatın əhəmiyyəti nədən ibadətdir?

Əflatun Amaşov: Mətbuat cəmiyyətin güzgüsüdür. Elə bilirom ki, bu deyimin isbata ehtiyacı yoxdur. Yəni, cəmiyyət necədir, mətbuat da elədir. Ancaq bir məsələ də var ki, mətbuatın cəmiyyəti yönləndirmək missiyasının daşıyıcısıdır. O təbiət etibarilə cəmiyyətdəki xoşagelməzlilikləri daha yaxından görmək və belə hallara qarşı müqavimət potensialını özündə yaşıdır. Mövcud anlama da mətbuat müəyyən mənada indiqator

rolunu da oynayır. Həmçinin bir növ hadisə və prosesləri tənzimləyir, nələrinsə əndazədən çıxmasına yol vermir. Mətbuatın cəmiyyət həyatındaki zənnimcə, ən böyük funksiyası elə bundan ibarətdir.

Bir sıra problemlərinin hələ də aktual əhəmiyyət kəsb etməsinə baxmayaraq, Azərbaycan mətbuatı da cəmiyyətə təsir imkanları baxımından zəif deyil. Güman edirəm ki, gələcək illərdə təsir dəha mütərəqqi çalarlarla zənginləşəcək. Ölkədə aparılan dövlət siyasetinin əsas məramı da məhz buna söykənir.

- *Bu gün Azərbaycanda mətbuat sahəsində gedən inkişafla bağlı, o cümlədən ölkə*

prezidenti cənab İlham Əliyevin mətbuat nümayəndələrinə dəstəyi ilə bağlı nələri qeyd etmək istərdiniz?

- Prezident İlham Əliyevin şəxsində Azərbaycan dövlətinin apardığı daxili siyasetdə mediaya diqqət və qayğı mühüm həlqəni təşkil edir. Son beş ildə bu siyasetin uğurları hamımızı sevindirməkdədir. İlk növbədə cəmiyyətə medianın bilavasitə dövlət başçısının təminatı altında olduğuna dair kifayət qədər aydın mesajlar verilib. Belə mesajlar hər bir jurnalistə peşə fəaliyyətini yerinə yetirməkdə tam sərbəstlik yaradır. Düşünürəm ki, bu, demokratik dövlət quruculuğu baxımdan son dərəcə mühüm məqamdır.

İkinci bir tərəfdən, dövlət siyasetinin tərkib hissəsi kimi media ilə bağlı məsələlərə fundamental baxış ifadə olunub. Mövcud baxış medianın cəmiyyətin bütün sahələrinə nüfuz etməsini yaradıcılıq etalonuna çevirib. "Azərbaycan Respublikasında Kütləvi informasiya vasitələrinin inkişafına dövlət dəstəyi Konsepsiyası" kimi mühüm sənəd qəbul olunub. Bu sənəddən irəli gələrək formalasdırılan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fonduğun elan etdiyi müsabiqələrdə qoyulan mövzular mövcud prosesdə stimullaşdırıcı funksiya yerinə yetirir.

Üçüncü məqam jurnalistlərin sosial problemlərinin həllinə dəstəkdir. Bildiyiniz kimi, cənab Prezident sərəncamı ilə tikilmiş 156 mənzilli bina jurnalistlərin ixtiyarına verilib. Daha 240 mənzilli binanın tikintisi isə davam etməkdədir. Hesab edirəm ki, dövlətin media ilə bağlı sistemli fəaliyyətinin davamlı olacağını demək üçün kifayət qədər əsaslar var.

- Əflatun müəllim, mart ayında jurnalımızın 100-cü nömrəsi işıq üzü görəcəkdir. Bir böyük olaraq bizə nə kimi tövsiyaləriniz, ürək söziınız var?

"İrfan" milli mətbuatımızın yüksək peşəkarlıq və novatorluq ənənələrinin davamını əsas fəaliyyət istiqaməti seçdiyindən burada azad sözə, vətəndaş cəmiyyəti quruculuğuna xidmət edən diskussiyalara saygılı münasibət mövcuddur. Jurnal eyni zamanda cəmiyyətdə gənclərin milli-mənəvi ruhda inkişaf etməsini, dövlətçilik ənənələrinə sadıqlılığını hədəfləyən materialların dərcinə də üstünlük verir.

- "İrfan" jurnalı Azərbaycan Mətbuat Şurasının üzvüdür. 2005-ci ildən fəaliyyət göstərir. Əlbəttə, bu müddət o qədər də çox deyil. Ancaq düşünürəm ki, ötən 10 ildə özünü oturuşmuş media orqanı kimi təsdiqləyə bilib. Jurnalın təqdim etdiyi bir çox nümunələr oxucuların görüşünə kamilləşmiş, püxtələşmiş nəşrin gəldiyindən xəbər verir.

"İrfan" milli mətbuatımızın yüksək peşəkarlıq və novatorluq ənənələrinin davamını əsas fəaliyyət istiqaməti seçdiyindən burada azad sözə, vətəndaş cəmiyyəti quruculuğuna xidmət edən diskussiyalara saygılı münasibət mövcuddur. Jurnal eyni zamanda cəmiyyətdə gənclərin milli-mənəvi ruhda inkişaf etməsini, dövlətçilik ənənələrinə sadıqlılığını hədəfləyən materialların dərcinə də üstünlük verir. Geniş oxucu auditoriyasının rəğbətini qazanmış "İrfan" jurnalında hökm sürən yaradıcı mühit istedadlı jurnalı kollektivinin potensialının nümayişində, uğurlara imza atılmasında stimul rolunu oynamaqdadır.

"İrfan" jurnalını, onun əməksevər kollektivini, oxucularını nəşrin 100-cü nömrəsinə işıq üzü görməsilə ürəkdən təbrik edirəm. Tam əminliklə deyə bilərəm ki, bu mətbu organın yeni yaradıcılıq uğurları hələ qabaqdadır.

- *Biz də öz növbəmizdə, dəyərli vaxtinizi bizə ayırdığınıza görə təşəkkür edir, minnətdarlığımızı bildiririk.*

MƏTBUAT TARİXİMİZƏ QISA BAXIŞ

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan milli mətbuatının başlangıcı 1875-ci ildə Həsən bəy Zərdabın çıxardığı «Əkinçi» qəzeti ilə bağlıdır. «Əkinçi»nin meydana çıxması bir nəçə cəhətdən əlamətdar idi. Azərbaycan jurnalistikası tarixində ilk dəfə olaraq Həsən bəy Zərdabi “Əkinçi”nin timsalında mətbuata kütləvi informasiya vəstisi, maarifçiliyin əsası, ictimai-siyasi şü-

urun formalaşması faktı kimi yanaşdı. Maarifçilik ideyasının daşıyıcısı olan bu qəzet milli təfəkkürlü ziyalilar nəslinin yetişməsində böyük tarixi xidmətlər göstərdi.

«Əkinçi» özündən sonra bir sıra mili mətbu nümunələrin nəşrinə ciğir açdı. Ünsizadə qardaşlarının yaratdığı «Ziya» («Ziyayı-Qafqaziyyə»), «Kəşkül» kimi nəşrlər «Əkinçi» ənənələrindən bəhrələnərək mətbuatın inkişafına təkan oldu. Sovet dövrünün araşdırıcıları ideoloji yönündən bu qəzet və dərgiyə yanaşaraq obyektivlikdən kənar fikirlərə rəvac vermişlər. Ancaq Ünsizadələrin nəşr etdiyi mətbu orqanlar İslam birliyi ideyasının tərəfdarı olması ilə yanaşı xalqın maariflənməsinə, Avropanın elmi yenilikləri ilə oxucuların tanışlığına, ədəbiyyata yeni baxışın formalaşmasına əsaslar yaratdı, mətbəəcilik işi quruldu.

1903-cü ildə «Şərqi-rus»un fəaliyyətə başlaması, ətrafına demokratik dünyagörüşlü qələm sahiblərini, məxsusi olaraq Cəlil Məmmədquluzadəni, Ömər Faiq Nemanzadəni, M.Ə.Sabiri, A.Səhhəti, F.Köçərlini ətrafına cəm etməklə dövrün yeni jurnalist nəslini yetişdirdi, «Molla Nəsrəddin»in intişarına müəyyən hazırlıq işləri gördü. “Həyat”ın, «İrşad»ın, “Füyuzat”ın nəşri milli ideologiyanın, dövlətçilik təfəkkürünün formalaşmasına, insan hüquqlarının qorunmasına, azad sözün inkişafına xidmət etdi. «Türkləşmək, İslamlashmaq, Avropalaşmaq» şurəsini əsas ideya-siyasi istiqamətləri kimi qəbul edən, Avropanın inkişaf qanunlarını cəmiyyətə aşılan bu tip mətbu nümunələr ideya şəklində olan Azərbaycan Xalq Cümhu-

riyyətinin timsalında dövlət quruluşunun siyasi, fəlsəfi cizgilərini yaratdı. «Molla Nəsrəddin» xalq ruhunu, demokratiyanı və xalqın daxili mənəvi dünyasını özündə əks etdirirdi, “Füyuzat” milli varlığın, türkçülüğün rəmzi, əsas təbliğat vasitəsi idi.

«Həyat» qəzetiinin 1906-ci il sentyabr ayının 3-də çıxan sonuncu sayında belə bir elan vardı: «Həyat» qəzetəsi bu gündən etibarən tətil etdiyi üçün yerinə «Füyuzat» namı ilə ədəbi, fənni, ictimai, siyasi bir həftəlik məcmuə intişara başlayacaqdır:» «Füyuzat» Əli bəy Hüseynzadənin baş redaktorluğu, Hacı Zeynalabdin Tağıyevin maddi vəsaiti hesabına 1906-ci ilin noyabr ayının 1-dən Bakıda nəşr olunmağa başladı. «Ədəbi, fənni, siyasi, ictimai, müsəvvər həftəlik türkçə məcmuəyi-islamiyyə» olan «Füyuzat» redaksiyası Nikolayevski küçəsində Hacı Zeynalabdin Tağıyevin mülkündə yerləşirdi.

Bir tərəfdən Şərqi xalqlarını bürüyən cəhalət və ətaləti satiranın acı gülüşü ilə tənqid edib, xalqı oyadıb yolunu tərəqqiyə doğru istiqamətləndirmək üçün yeni istiqamətli mətbu orqana ehtiyac vardı. Gənc jurnalist Cəlil Məmmədquluzadə belə bir ehtiyacı görərək 1906-ci ilin fevral ayının 21-də Tiflis qubernatoruna ərizə ilə müraciət edərək «Molla Nəsrəddin» jurnalının çapına icazə istədi. Jurnalın nəşrinə razlıq verildi və bu xəbər 1906-ci ilin fevralın 24-də “Novoye bozreniye” qəzetində, elə həmin ayın 26-da “Kafkazskoye utro” qəzetində dərc olundu. 1906-ci ilin mart ayının 4-də «Molla Nəsrəddin»in çapı üçün Mirzə Cəlilə Tiflis qubernatoru dəftərxanası tərəfindən verilən şəhadətnamədə jurnalın proqramı bu şəkildə müəyyənləşdirilmişdir. 1. Məqalələr; 2. Kəskin tənqidlər; 3. Felyetonlar; 4. Məzhəki şeirlər; 5. Məzəli teleqramlar; 6 Satirik hekayələr; 7. Lətifələr; 8. Poçt qutusu; 9. Məzhəki elanlar; 10. Xüsusi elanlar; ll. Karikatura və illüstrasiyalar.

1915-ci ildə nəşrə başlayan «Açıq söz» isə milli kimliyin, istiqlalın, cümhuriyyətçiliyin təcəssümü kimi ortaya çıxaraq xalqın siyasi hüquqlarının təmininin vacibliyini irəli sürdü. Özündən əvvəlki mətbu orqanlar xalqın tərəqqi və nicatını mədəni, elmi, mənəvi və iqtisadi inkişafda görürdüsə, “Açıq söz” bu sıraya xalqın siyasi hüquqlarını da əlavə etdi.

Cümhuriyyət dövrü mətbuatı (1918-1920)

XX əsrin əvvəlində başlayan istiqlal hərəkatı və bu hərəkatın məntiqi nəticəsi kimi yaranan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti milli mətbuatda davamlı şəkildə aparılan ideoloji-siyasi mübarizələr meydanda yarandı. Muxtariyyətçilik fikrindən istiqlalçılığa, cümhuriyyətçiliyə keçidin siyasi-ideoloji təməlini yaradan milli mətbuat orqanları say etibarilə əks mövqedə dayanan qəzetlərə nisbətən çox az idi. 1918-ci ilin 31 mart hadisələrinədək Azərbaycanda 15-ə yaxın ana dilində qəzet və jurnal çap olunurdu. Bu dövrə qədər isə bütövlükdə nəşr olunan qəzet və jurnalların sayı 80-i ötüb keçmişdi. Partiyalaşma prosesinin sürətləndiyi bu illərdə demək olar ki, müxtəlif istiqamətli, siyasi-ideoloji dünya görüşü özündə əks etdirən qəzetlərin əksəriyyəti partiyalı mətbuat ömrünün yeni inkişaf mərhələsini və çətinliklərini yaşayırdı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövrünün mətbuat tədqiqatçıları və bibliograflarının apardıqları araşdırma və tədqiqatların nəticəsində maraqlı bir mənzərə yaranır. Belə ki, milli mətbuatımızın ilk nümunəsi olan «Əkinçi» qəzetinin yaranmasından 1918-ci ilin mayına qədərki dövrdə cəmi 40 adda qəzet çıxmışdır, AXC-nin 23 aylıq hakimiyyət dövründə qəzetlərin sayı 200-ə yaxın olmuşdu. Təəssüf ki, Azərbaycan Demokratik Respublikasının ömrü qısa oldu və ölkədə qurulan Sovet rejimi bütün sahələr kimi milli mətbuatın da boğulmasına gətirib çıxardı.

1969-cu il: Mətbuatın inkişafında dönüs nöqtəsi

1920-ci ildə qurulan Sovet rejimi ilk vaxtlarda ölkənin ziyalılarının xalqın məariflənməsində, vətənpərvərlik ruhunun oyanmasında böyük rolü olan şəxsiyyətlərin repressiyasına və mütərəqqi, demokratik fikri boğmağa başladı. Rejimin rəhbərləri ölkənin istor mətbuatının, istərsə də ədəbiyyatının aparıcı simalarını sıradan çıxarmaqla keçmiş unutdurmağa, gələcəyi isə yalnız öz arzularına uyğun qurmağa cəhd edirdilər. 1936-40-cı illər arasında məhv edilən ziyalılar dövrün ən aparıcı şəxsiyyətləri, mütərəqqi fikir sahibləri idilər. Sonrakı dövrlərdə isə artıq Sovet təbliğatı tam şəkildə öz isteklərini tətbiq etməyə başladı. Düzdür, ali məktəb səviyyəsində jurnalistika tədris edilsə də, Azərbaycan dilinin artıq sıradan çıxməq üzrə olması, get-gedə milli vətənpərvərlik hissələrinin boğulmasına cəhd göstərilməsi Azərbaycanda mətbuatın inkişafında böyük maneələr yaradırdı. Bununla belə totalitar rejimin senzura maşını milli mətbuat ənənəsinin inkişafını dayandırırsa da, peşəkarlıq baxımından müəyyən yol qət edildi. 1969-cu ilin 14 iyulunda ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi seçilməsi digər sahələr kimi, mətbuatın inkişafında da əsaslı dönüş yaratdı. Məhz həmin dövrdə istor ədəbi, istərsə də mətbu sahədə yüksək irəliləyiş nəzərə çarpıldı.

Müasir dövr mətbuati

Sovet İttifaqının dağıılması ilə müstəqillik əldə edən Azərbaycanın mətbuatının da taleyi keşməkeşli oldu. Həmin dövrlərdə mətbuatın necə böyük çətinliklərlə üzləşdiyi hamiya bəllidir. 1991-ci ildə əldə olunan müstəqilliklə bərabər ölkənin başını qara buludlar aldı. Təsadüfi şəxslərin müəyyən vəzifələrə gəlməsi, ölkədə qeyri-sabit vəziyyətin yaranması təbii olaraq mətbuatın da inkişafına ma-

neələr törədirdi. Həmin vaxtlarda çətinliklə nəşr edilən qəzetlərə yaradılan bürokratik əngəllər əsl həqiqətin xalqa çatdırılmasına mane olurdu. 1993-2003-cü illərdə isə Müasir Azərbaycan mətbuatı dünya standartları səviyyəsinə yüksəldi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin 1993-cü ilin iyununda xalqın təkidi və tələbi ilə yenidən siyasi hakimiyətə qayıtməsi bütün sahələrdə olduğu kimi mətbuatın da inkişafında mühüm dəyişikliklərə səbəb oldu. Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitliyin yaradılması, vətəndaşların təhlükəsizliyinin təmini, sosial-iqtisadi problemlərin həlli söz, fikir azadlığının qorunması sahəsində əsaslı irəliləyişlərə şərait yaratdı. Mətbuat orqanlarının azad fəaliyyətinə yaradılan şərait, qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi istiqamətdə görülən tədbirlər ölkədə fikir plüralizminin genişləndirilməsinə yol açdı.

Müxtəlif tənəzzül və intibah dövrləri keçən Azərbaycan mətbuatı daim cəmiyyətin proseslərə baxışını əks etdirən güzgü rolunu oynayıb. Hazırda respublikada çoxlu sayda müxtəlif qəzet və jurnallar nəşr olunur, internet qəzetçilik inkişaf edir. Müasir dövrdə informasiya texnologiyalarının inkişafı Azərbaycan mətbuatını qlobal informasiya şəbəkəsinin bir hissəsinə çevirib. Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra bir çox milli-mənəvi dəyərlərə qayıdış mətbuat sahəsində də özünü göstərdi. Bu gün ölkəmizdə yüzlərlə mətbu orqan - qəzet və jurnal fəaliyyət göstərir. Azərbaycan Respublikası prezidentinin sərəncamı ilə ölkəmizdə "Əkinçi" qəzetiinin nəşrə başladığı gün - 22 iyul Milli Mətbuat və Jurnalistika Günü kimi qeyd olunur.

İstinad olunan mənbələr;

1. Akif Aşırı - Azərbaycan Mətbuat Tarixi (1875 - 1920)

2. www.yeniazerbaycan.com

3. www.oxu.az

Karikatura: Osman TURHAN

Bu yaxınlarda Parisdə məlum karikatura jurnalının redaksiyasında baş verən qanlı hadisədən sonra Islamofobiya və söz azadlığı məsələləri yenidən gündəmə gəldi. Bunun ardınca isə ABŞ-da üç müsləmanın və Kanadada bir müsləmanın, daha sonra Kopenhangende Məhəmməd peyğəmbərin (s.a.s) karikaturasını çəkmiş rəssama qarşı edilən sui-qəsd və həmin şəhərdə sinaqoqun qarşısında bir yahudinin öldürülməsi dini zəmində baş verən radikallaşmanın pik həddinə çatmasa da, sıddətli mərhələyə qədəm qoymasından xəbər verir.

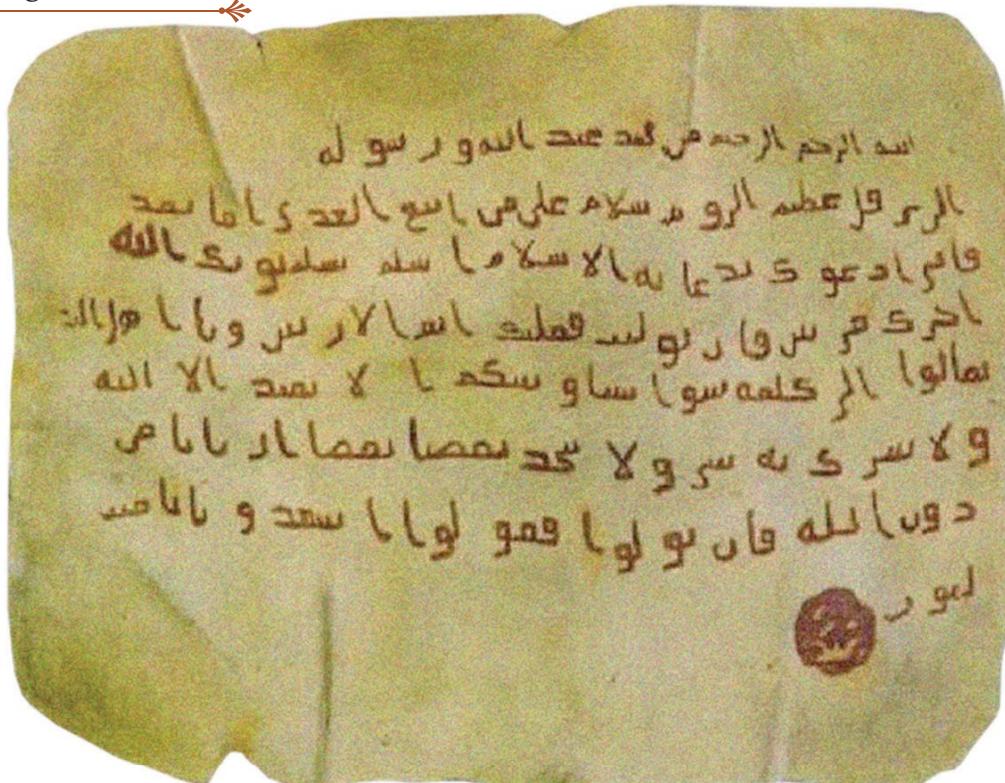
Fakt burasındadır ki, əvvəlki illərlə müqayisədə İslama, müsləmanlara qarşı aktlar daha aggressive xarakter almağa başlayıb, – yəni dini zəmində baş verən qətlər artıq göstərir ki, hadisələr bundan sonra xaos mərhələsinə də daxil ola bilər.

Mövcud vəziyyəti belə qiymətləndirmək olar: Qərb öz liberal dəyərlərindən el çəkmək fikrində deyil, istər Fransa və ya digər Avropa ölkələrində iqtidar və müxalifətdə olan qüvvələri, istərsə də vətəndaş cəmiyyətinin az olmayan kəsimi və mətbuat, dini təhqir edən karikaturaçılığı haqq qazandırır və israrla öz mövqelərində geri çəkilmək fikrində olmadıqlarını bildirirlər. Bu-nun bariz nümunəsini Parisdəki faciədən cəmi bir neçə gün sonra məlum jurnalın karikaturalarla bir yerdə bir milyon nüsxəyle təkrar nəşr olunmasını misal çəkmək olar.

Əks tərəfin nümayəndələri isə terror aktlarından (özlərinin təbirincə desək, qisas aktlarından) el çəkməyəcəyini elan edir. Bu isə o deməkdir ki, faktiki olaraq, nə Qərb, nə də müsləman dünyası problemin çözülməsi bir yana, onun heç olmasa miqyasının azaldılması üçün effektiv yollar tapa bilməmişdir.

Deməli, yenə ümid daha çox Avropa və Amerikada yaşayan müsləman icmalarının fəaliyyətinə qalır. Təbii ki, hər terror aksiyasından sonra həmin ölkələrin kəşfiyyat və təhlükəsizlik orqanları öz fəaliyyətlərini gücləndirirlər, yeni qabaqlayıcı tədbirlər həyata keçirirlə ki, bunun bəzən effektiv nəticələri olur. Amma önceki fikrimizə qayıdaraq söyləmək olar ki, həmin orqanlar mövcud qanunvericilik səbəbindən islamofobiyaya xidmət edən mətbu orqanlarının işinə qarışır. Ekstremizmlə mübarizə ilk növbədə Qərbdə yaşayan müsləman icmasının aktiv nümayəndələrindən asılıdır.

Eyni zamanda Qərb ölkələrində cəmiyyətin demokratik müsləman kəsiminin də islamofob mətbuatla davamlı dialoquna ehtiyac var. Islamofobiyanın pişlənilməsi, bunun bəyanatlar səviyyəsində qinanılması normal halıdır, – zətən bu, demokratianın göstəricisidir, – amma hələ ki, hər şey pişlənmə mərhələsindən o tərəfə keçmir. Bu baxımdan konfliktologiya dili ilə desək, *münaqişədə hədəf qrupu* İslamofobiyanı təmsil edən mətbuat olmalıdır. Sadəcə, onlar **güllə** hədəfi deyil, təsir gücü olan **söz hədəfi** olmalıdır.

HƏZRƏT PEYĞƏMBƏR VƏ XƏBƏRLƏŞMƏ

Technolojiya və sivilizasiyanın sürətli şəkildə inkişaf etməsində xəbərləşmə və xəbərləşmə vasitələrinin paşı inkaredilməz dərəcədə əhəmiyyətlidir. Önəmi qədər düzgün və qərəzsiz olması da əsasdır. İslam dini hər eşidilən xəbəri və məlumatı qəbul etməyi düzgün hesab etmir. Onun (dini) süzgəcdən keçirilməsini tövsiyə edir. Bu mənada Qurani-Kərim “Ey iman gətirənlər! Əgər bir fasiq sizə (pis) bir xəbər gətirsə, dərhal (onun doğruluğunu) yoxlayın, yoxsa bilmədən bir qövmə pislik edər, sonra da etdiyinizə peşman olarsınız!” (Hucurat, 6) buyuraraq bizi diqqəti olmağa dəvət edir.

Xəbərləşmə vasitəleri zəif olan cəmiyyətlər hər zaman gücsüz olmuş və tarix boyu müstəmləkə şəklində yaşamışdır. Bu mənada tarixdən dərs almaq və tarixə keçmək üçün düzgün şəkildə keçmişdən xəbər almalı və gələcək barəsində düzgün

analizlər edərək doğru maarifləndirmə apalırmalıdır.

Əlbəttə ki, Həzrət Peyğəmbərin (s.ə.s) yaşadığı dövrdə güclü sərkərdə olmasında, güclü dövlət idarəcisi olmasında xəbərləşmənin rolü danılmazdır. O, yaşadığı dövrdə qonşu ölkələrin hökmdarlarına elçilər vasitəsi ilə məlumatlar göndərir, elçilər vasitəsi ilə xəbərləşirdi. Elçiləri o qədər düzgün seçirdi ki, onlarla müxatəb olan kimsələr davranış şəkillərindən, ağırbaşılığından və elmindən təsirlənir, bəziləri də müsəlman olmaqla şərəflənirdilər. Odur ki, günümüzdə də media və xəbərləşmə vasitələrinin qərəzsiz və obyektiv olması, digər insanların onlara olan etimadı gücləndirəcəkdir. Yeri gəlmışkən Həzrət Peyğəmbər (s.ə.a) dövründəki xəbərləşmə barəsində məlumat vermək istərdik:

İslam tarixində xəbər alma və rəsmi poçtun qurulma çalışmaları Həzrət Peyğəm-

bər (s.ə.s) dövründən etibarən başlamışdır. Vaxt keçdikcə təkmilləşən xəbərləşmə təşkilatı Peyğəmbərimizin həm hərbi, həm də idari tətbiqatlarında önəmli yerə sahib oldu. Məsələn; xəbərləşmə vasitəsi ilə öldürüləcəyini xəbər alan Peyğəmbər 622-ci ildə Məkkədən Mədinəyə hicrət etmişdir. Bədir müdafiəsi, Məkkənin fəthində əldə edilən nəticənin arxasında yatan amillərdən biri də düzgün xəbərləşmə strategiyası olmuşdur.

Medianın heç bir şəkildə inkişaf etmədiyi o dövrdə, yazışma və saziş mətnləri xüsusi elçilər vasitəsilə göndərilir və alınır. Müsəlmanlar Yərmükədə savaşarkən Həzrət Əbu Bəkrin öldüyü və yerinə Həzrət Ömrərin xəlifə olduğu xəbərinin qısa zaman ərzində elçilər vasitəsilə çatdırılması bunun misallarındandır. Həmçinin Həzrət Peyğəmbərin (s.ə.s) Misir, Yəmən, Bizans kimi böyük dövlətlərə yazdığı məktublar və onlardan aldığı cavablar, o dövrdə dövlətlərarası xəbərləşmə agentliklərinin düzgün və yüksək səviyyədə işlədiyini göstərir.

İslam tarixində bu tətbiqat rəsmi şəkildə ilk dəfə Həzrət Ömrərin xilafəti dövründə təşkilənmişdir. Bu təşkilata “əl-Bərid” və yaxud da “Nəccabə” adı verilmişdir. Bu təşkilatlar o dövrün xəbər agentlikləri idi. Əmr və sərəncamların bu təşkilat vasitəsi ilə İran, Misir, Suriya kimi uzaq diyarların rəhbərlərinə göndərilməsi bir qayda ya çevrilmişdir. Dövlət bir tərəfdən xəbəri götürəcək şəxslərə dövlət xəzinəsindən dəvə təxəsiz edir, digər tərəfdən də yol üzərindəki idarəcilərinə təlimatlar göndərərək yolun güvənliliyini və elçilərə kömək göstərilməsini təşkil edirdi.

Göründüyü kimi müsəlmanlar heç bir zaman xəbərləşmədən geri qalmamış hər zaman dövrün ən müasir vasitələrindən istifadə etmişdir. Günüümüzdə bəzi şərqşünəslərin iddia etdiyi, “Həzrət Peyğəmbərin digər dövlətlərin hökmədarlarına məktub göndərmədiyi və onları bu vasitə ilə islama dəvət etmədiyi” fikirlərinin heç bir əsası yoxdur. Bu fikri günümüzə qədər gəlib çatmış və Həzrət Peyğəmbər tərəfindən yazılmış məktubların nüsxələri cürütülməkdədir.

Medianın heç bir şəkildə inkişaf etmədiyi o dövrdə, yazışma və saziş mətnləri xüsusi elçilər vasitəsilə göndərilir və alınır. Müsəlmanlar Yərmükədə savaşarkən Həzrət Əbu Bəkrin öldüyü və yerinə Həzrət Ömrərin xəlifə olduğu xəbərinin qısa zaman ərzində elçilər vasitəsilə çatdırılması bunun misallarındandır. Həmçinin Həzrət Peyğəmbərin (s.ə.s) Misir, Yəmən, Bizans kimi böyük dövlətlərə yazdığı məktublar və onlardan aldığı cavablar, o dövrdə dövlətlərarası xəbərləşmə agentliklərinin düzgün və yüksək səviyyədə işlədiyini göstərir.

Onu da qeyd edək ki, Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) dövründə xəbər servislərindən biri də hədislər idi. Onun keçmiş millətlərdən, peyğəmbərlərdən verdiyi məlumatlar obyektiv xəbərlər silsiləsinə daxildir. Eyni zamanda gələcəyə dair məlumatlar verməsi də Onun ilahi vəhy və ilham mərkəzli xəbər servisləridir. O, bu xəbərləri dürüst elçilər (o dövrün yazıçıları, jurnalistləri və s) vasitəsilə həm ümmətinə həm də digər millətlərə çatdırırırdı.

İslamın xəbər servislərinin əslini təşkil edən hədisləri düzgün şəkildə oxuyub doğru nəticələr çıxartmaq hər bir müsəlmanın borcudur. Odur ki, İslam dinini qərəzsiz şəkildə öyrənmək və onu Allahın buyurduğu şəkildə həyatına tətbiq etmək istəyən kəs səhih hədislərə, yəni doğru xəbərlərə (hədislərə) müraciət etməlidir. Müsəlmanın fərasəti və elmi dərinliyi geniş olmalıdır ki, doğru olan xəbərləri, yanlış xəbərlərdən ayıra bilsin. Güclü və intellekti yüksək müsəlman o kəsdir ki, xəbərləri, analizləri düzgün təhlil edə bilsin və gündəmdən kənar qalmasın. Necə ki, Hz. Peyğəmbər yaşadığı dövrdə gündəmdən və gündəmdəki məsələlərdən uzaq durmamış, problemlərdən münasib çıxış yolları tapmışdır.

MÜSAHİBƏ

"Erkam" Yayınları Sahibi
Abdullah Sert:

“Hər şeyin bir
qədəri olduğu
kimi sözün də
qədəri var!”

İrfan: Əfəndim, yazmaq dedikdə nə başa düşməliyik? Sizin üçün yazı nə ifadə edir?

Abdullah Sert: Yazı sadəcə bugünə yazılmır. Bəzən bu gün üçün yazılır, elə bu gün də oxunur. Bəzənsə bu gün yazılır, amma üstündən əsrlər keçidkən sonra oxunur. Bir gün tanıdığım bir nəfər dedi ki, əgər mən İmam Qəzalini oxumasaydım, imanla şərəflənməyəcəkdir. Düşünün ki, bir kitab yazarınız və üstündən min ilə yaxın zaman keçir, kitabınız hidayətə vəsilə olur. Bir misali da öz həyatımdan verim. Heç unutmaram, hüquq fakültəsində oxuyarkənimtahanlara hazırlaşmaq üçün Bağdad prospektindəki kitabxanaya gedirdim. Dərs kitablarını oxumaqdan yorulduğum bir gün kitabxanadakı kitablara göz gəzdirmək qərarına gəlmişdim. Kitabların arasında dolaşarkən İmam Qu-

şeyrinin "Risaləsi" ilə qarşılaşdım. Kitab çox xoşuma gəldi. Bir oxumağa başladım, imtahan filan hamısını unutdum. Sonra öz-özümə heyrətləndim: "Allah-Allah! İstanbul Bizans imperatorluğunun tərkibində olduğu bir zamanda kitab yazacaqsan, 700 il sonra yeni fəth ediləcək bir ölkədə universitet tələbəsi bir gənc dərslərini bir kənara qoymaqla və sizin kitabınızı oxuyacaq, təsəvvüfun incəliklərini buradan öyrənəcək". Rəbbimizə dua etməliyik ki, yazdıqlarımız bizdən sonra da insanların hidayətinə vəsilə olsun. Ahmet Taşgetiren bəyin çox gözəl bir sözü var. Deyir ki, "Allah qələmə və yazdırılara and içir. Elə isə diqqətli yazmaq lazımdır". Bir az əvvəl yazılın gözəl əsərlərin, yazıların əsrlər sonrasına faydalı olduğunu qeyd etdik. Bir də düşünün ki, cəmiyyətdə

fəsada səbəb olacaq, pozğunçuluğa təşviq edəcək yazılar yazılıb və bu öz təsirini əsrlər sonra da göstərir. Belə olmaqdan Allaha sığınmaq lazımdır. Bu da bir gerçəkdir ki, o cür yazılar əslində bir o qədər də oxunmur. Demək olar ki, unudulmuşdur. Pis və çirkin söz heç vaxt qalıcı olmaz. Allah gözəl sözü qalıcı edir. Mövlənaların, Yunus Əmrələrin, Hüdayılərin, İslam alimlərinin yazdıqları bu səbəblə əsrlər sonrasında da insanların mərağını cəlb edir. Rəbbim onların dediklərinə bərəkət verir. Özündən sonra göy qübbədə xoş bir səda qoyanlar necə də xoşbəxtidlər.

- *Bir dərginin, yaxud yazılmış bir yazının insanlar üzərində müsbət təsirinin olması üçün nələrə diqqət edilməlidir?*

- Siz bir dergi çıxardırsınız. Bu işə mən çox böyük önəm verirəm, siz də qədrini bilin. Bir şeyi unutmamaq lazımdır ki, hər işdə olduğu kimi mətbuat işində də Allahın rızası çox mühümdür. Yazarkən “Mən bu yazını ilk növbədə özümə yazıram” demək lazımdır. Kənardan biri kimi öz yazımızı oxumalıyıq. Yazdığımız hər yazını, verdiyimiz hər seminarı öncə öz daxili dünyamıza söylədiyimizi düşünəriksə, o zaman təsir hasil olar. Özünə yananlar, özünə söyləyənlər bambaşqa təsirlər buraxırlar. Peyğəmbərlər də “mən möminlərin ilkiyəm” demişlər. Allah Rəsulu hər gecə istirahətə çəkilərkən gözünü yummadan son sözü belə olurdu: “Ya Rəbb, Sənin endirdiyin kitaba, göndərdiyin peyğəmbərə inandım”. Sanki başqa bir insanmış kimi öz peyğəmbərliyinə iman gətirir. Bir yanda Rəsulullah Muhamməd var, bir yanda da Abdullahın oğlu Muhamməd. Abdullahın oğlu Muhamməd hər axşam Rəsulullah Muhammədə inandığını təsdiq edirdi. Öncə özümüzə yazacağıq, özümüzə söyləyəcəyik. Əgər bizə təsir edərsə, çağlar sonrasına da təsir edər inşallah. Hər ay dərginizi alarkən “İrfan”a baxıb deyirəm ki, bu bizim “Altınoluk” dərgisinin Azərbaycandakı əksədasıdır. Eyni fikri “Altınoluk” üçün də söyləyirəm. O da “İrfan”ın Türkiyədəki əksədasıdır.

- *Abdullah bəy, çıxarmış olduğunuz dərginizin 347-ci sayı işıq üzü gördü. Halbuki “Altınoluk”la eyni vaxtda çıxan, lakin yaxın hayatı davam etməyən jurnallar da var. Bir dərginin davamlı olmasının sırrı nədədir sizcə? Bu qədər uzunömürlü olmaq nəyə bağlıdır?*

- İlk növbədə hər şey Allaha bağlıdır. Hər şeyin qədəri olduğu kimi sözün də qədəri var. Dərgilər söz söyləmə meydani olması səbəbile onun da bir qədəri var. “Altınoluk”un bugünə qədər gelib çıxmasının ilk səbəbi başlangıcındakı ixləs və iradədir. Bu dərgi öncə bir Allah dostunun – Mərhum Musa Əfəndinin qəlbinə düşdü, sonra şəkillənmiş oldu və həmd olsun ki, hələ də yayın həyatına davam edir. Jurnalın bugünlərə gəlməsində üç xüsusi əhəmiyyət verirəm: Birincisi, Allah dostunun qəlbindən keçməsidir. İkincisi, “Altınoluk” heyətinin zaman dəqiqliyi, iş principi, üçüncüüsü isə oxucuların bizə sahib çıxmasıdır.

- *Əfəndim, “İrfan”ın 100-cü sayı işıq üzü görəcək. Uzun illər bu sahədə çalışan bir ağsaqqal olaraq bizə nə tövsiyə edərdiniz?*

- Allah uzun ömürlər versin deyirəm. Günlər tez keçir. Dərgilərin ömrü də eynilə insan həyatı kimidir: 1, 2, 3, 5, 10... “Altınoluk” jurnalının ilk sayısından 30 il keçib. Sanki dünən çıxarmışdıq. İnşallah jurnalınız minlərə, on minlərə çatar. İnşallah açmış olduğunuz “İrfan Məktəbi”nin qapıları sizdən sonra da açıq qalar, bu xidməti davam etdirənlər olar. Hər şeyi Allaha həsr etmək lazımdır. Ayəyi-kərimədə buyurulduğu kimi həyatı da, ölümü də Allah üçün yaşamaq, bütün səyləri Onun uğrunda fəda etmək şərtidir. İnsan olmanın şərəfi məhz budur.

- *Dayarlı vaxtinizi bizə ayırdığınız üçün təşəkkür edirik.*

- Mən də öz növbəmdə sizə təşəkkür edir, xidmətinizin daim olmasını Uca Allahdan diləyirəm.

iRFAN

ve HƏR GÜN NOVRUZ...

Azərbaycanda Hz. Əli və Əhli-beyt sevgisi “bizə hər yer Kərbəla, hər gün aşura” sözü ilə ifadə edilir. Bu sözü söyləyənlərin üzəyində Əhli-beyt sevgisi var. Əhli-beyt sevgisi eynilə bahar kimi günləri və hər yeri bürümüşdür.

Hər bir insan üçün öldüyü günə qədər yaşadığı hər bir gün novruzdur. “Bizə hər gün novruz” desək, hər halda səhv etmərik. Hər gününün novruz olduğunu şururunda olmayan insan stress və depressiyalarla dolu yeknəsək həyat sürər. “Hər dəm yenidən doğarız, bizdən kim usanı”, - deyən Yunus yaşadığı novruzlara diqqət çəkmışdır. Bahar tez-tez “Allahın rəhmət əsərlərinə bax, ölümündən sonra yer üzünə necə də dirilik verir” ayəsini oxuyaraq bağçalarda, çəmənliliklərdə gəzmək vaxtidır. Novruz həyəcandır, istilikdir, ümidiir, şaxələnməkdir. Möminin qəlbi hər zaman həyəcan və heyrətinin mühafizə etməlidir. Heyrət, heyran qalmacıq və çəşqinliq anlarında söylənən “sübhanallah” zikrinin mənası bilinmədən söylənməməlidir. Cücərən otlara, açan çiçəklərə və yatmış təbiətə baxaraq xüsusi-

silə bahar fəslində heyrət və heyranlıqla “sübhanallah” deyilməlidir.

Açılan çiçəklərin yarpaq və tozlarının sayı qədər sübhanallah...

Yenidən baş qaldıran otların sayı qədər sübhanallah...

İnsanın yatağı qəbirə benzəyir. Yuxusu ölüm, yuxudan oyanması isə öldükdən sonra dirilməkdir. Yuxu isə axirət aləminin isbatı üçün ən böyük dəlillərdən biridir. İslam alimlərinin fikrinə görə “bir dəfə yuxu görən insanın axirəti inkar etməsi təəccüb doğurur”. Yatmaq və oyanmaq ölmək və dirilmək təlimin benzəyir. Üstümüzə örtdüyüümüz yorğansa cəsədimizin üzərinə atılan torpaqdır. Kiçicik beynimiz haydi, qalx əmrini verən kimi üstümüzdəki yorğanı kənara atıb yerimizdən qalxırıq. Uca Rəbbimiz də İsrafil vasitəsi ilə “haydi, qalxin” əmrini verdiyi zaman üstümüzdə ki torpaq tonları qədər də olsa, qalxar, dəvətə cavab verərik. Təbiətin oyanması olan novruza öldükdən sonrakı dirilişi görməmək kor olmaqdır. Buğdanın torpağa əkilməsi ölümü, cücərib baş qaldırması isə qiyamı

(dirilişi) sayılır. Qışda ölümün soyuqlugunu görən insan baharda oyanmanın istisini yaşıyor. Minlərlə ağac və çiçəyin novruzda canlandığını görən insan min dəfələrlə ölümü və dirilişi görmüşdür. 70 il yaşayın bir insanın gördüyü gecələrin sayı ümumilikdə 25000 dir. 25000 dəfə yatmaq və oyanmaq ilin müəyyən günlərində ətraf mühitdə gördükümüz novruzun fərd planında yaşanmasıdır. Hədisi-şərifə görə “insanlar yuxudadırlar, oyana bilmələri üçün torpağa dəfn olunmaları şərtidir”. Ölməyən insanın yenidən dirilməsi mümkün deyil. Torpağa girməyən toxum cüccərməz. İsa peygəmbərə görə “insanların əksəriyyəti samandan ibarətdir və yandırılmağa layiqdir”. Çox az insan var ki, toxumdan fidana çevrilmişdir.

Sanki dünən deyilmiş “bir jurnal nəşr edəcəyik, adı nə olsun, fikirlərinizi gözləyirik” sözünün üstündən 100 sayı keçdi. Doğulmasına şahid olduğumuz bir uşağın böyüyüb evlənməsindən fərqlənmir. İrfanın yüzüncü sayı keçən zamanın və torpağa düşməyin yaxınlaşdığını xəbər verir əslində. 100 sayılıq yolçuluqda kimlər torpağa düşmədi ki: Əmrullah dayı, Feyzullah dayı, Zakir dayı, Güleyfə xala, Zenfira xala, Bənövşə (Bəşə) xala və tələbəm Maşallah... Allah hamısına rəhmət eləsin.

Hər bir səhifədə heç bir cümləni israf etməməyə çalışaraq hüzurunuza çıxmaga can atdım. Hamımız görünəndən görünməyənə, bilinəndən bilinməyənə doğru gedən yolun yolcularıyıq. Budur, 100-cü sayıdır, hüzurunuzdayam. “100 sayıdır nə deyirsən?”, - deyə soruşsanız, “eşq və məhəbbət” deyərəm. Şair “eşq deyincə qələm əldən düşüyor” desə də, kimlərinsə yenə də qələmi qaldırması və yazması lazımdır. Eşq və məhəbbət bahardır, kin və nifrətsə qış. Eşq və məhəbbətə üç yolla çatmaq olar deyiblər:

1. Röya yolu ilə aşiq olmaq
2. Eşidərək aşiq olmaq
3. Görərək aşiq olmaq.

Sanki dünən deyilmiş “bir jurnal nəşr edəcəyik, adı nə olsun, fikirlərinizi gözləyirik” sözünün üstündən 100 sayı keçdi. Doğulmasına şahid olduğumuz bir uşağın böyüyüb evlənməsindən fərqlənmir. İrfanın yüzüncü sayı keçən zamanın və torpağa düşməyin yaxınlaşdığını xəbər verir əslində.

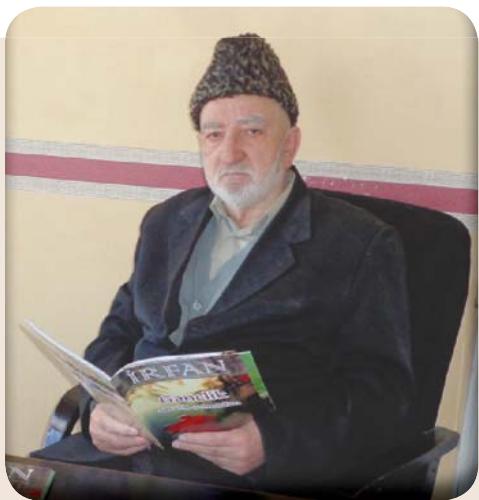
Röya ilə aşiq olmaq içdən çölə doğrudur. Şəxsə özəldir, həbsxanada belə yaşılanması mümkün kündür. Züleyxa Yusif peygəmbəri dünya gözü ilə görmədən yuxusunda görərək aşiq olmuşdur. Eşidərək və görərək aşiq olmaq çöldən içəri doğrudur. Oxunan azanlar, verilən vəzlər, xütbələr, edilən söhbətlər eşidərək aşiq olma səbəbidir. Həcc və ümrə başda olmaqla sadiq və saleh insanları ziyarət etmək, kamil insanların üzünə nəzər salmaq da görərək aşiq olmaqdır. İrfanın yüz sayılıq yolçuluğunun eşq və məhəbbətə çatmadı iki ciğir açdığı fikrindəyəm: yaza-yaza və oxuya-oxuya aşır olmaq.

Bahar fəslində bəşəri eşqlər də canlanır. Dünyəvi eşqlə ilahi eşq arasında qısqanmaq fərqi var. Bəşəri eşqdə qısqanlıq, paylaşmamaq, göstərməmək var. Sevgiliyə gözəcə baxılması belə cinayətdir. İlahi eşqdə isə qısqanlıq yoxdur. Nə qədər çox insan Allah desə, övliyalıq mərtəbəsinə çıxsa, Allahı sevənlər bundan əsla narahat olmazlar.

Fani dünyanın baharı əbədi aləmdəki sonsuz cənnət baharının xəbərcisidir. İçində baharı tapa bilməyənlərə ətrafdakı bahar bir o qədər də məna ifadə etməz. İçəridəki bahar imandır, məhəbbətdir, təslimiyətdir. Bahar Muhamməddir. Muhammədsiz bahar sünidir, peşmanlıq verər.

*“Qədrin bilməyənlər alır əlinə
Onun üçün ayri bitər bənövşə” 100 sayının xülasəsi məhz budur.*

OXUCUDAN ÜRƏK SÖZLƏRİ

Hacı Səlim Səfərov:

İlk çıxdığı tarixdən bu yana istəyərək, sevərək abunə olduğum bu dəyərli jurnalın mənim kimi bir çox oxuyucuların sevdiyi jurnallardan biri olduğunu qeyd etmək istəyirəm. Bu jurnal insanlara dövləti, ana dilini, dinimizin həqiqətlərini, adət-ənənəmizi, vətənimizi və bayraqımızı sevməyi öyrədir. Hətta mən deyərdim ki, Sovet rejimi dövründə sevə-sevə oxuduğum "Elm və Həyat" jurnalını belə qabaqlamışdır. Mənim tənqidim və bildiyim yeganə jurnaldır ki, İrfanın oxucuları bu jurnalda təbliğatsız sevə-sevə abunə

olurlar. Sevindirici haldır ki, bu jurnal bütün abunəçilərin ailə jurnalına çevrilmişdir. Şəxsən mən hər il çap etdirdiyiniz illik "İrfan" təqvimlərini alıram və onun vərəqlərini cırıb atmamaqla bərabər İrfan jurnalını da stolüstü məsləhətçim hesab etmişəm. Fürsətdən istifadə edib belə bir jurnalı xalqa çatdırın İpəkyolu Nəşriyyatına və bu nəşriyyatın bütün çalışanlarına, İrfan jurnalının bütün zəhmətkeş kollektivinə öz dərin təşəkkür və minnətdarlığını bildirirəm. Yeni-yeni mövzular tapıb oxuyuculara çatdırılmalarını Qadir Allahdan təmənni edirəm.

Hörmətlə: Şəki Mərkəzi Cümə Məscidi Dini İcmasının Sədri Hacı Səlim Səfərov

Nizami Məmmədov:

Əslində bütün kitablar bir kitabı daha yaxşı anlamaq üçün oxunur. Heç şübhəsiz ki, o kitab Qurani-Kərimdir. Bəndələrinin doğru yolu görmələri üçün Allah bir kitab yollamış və o kitabı səadətin yeganə açarını vermişdir.

Unutmayaq ki, "Oxu!", - deyə bizi əmr edən Rəbbimiz sabah Onun hüzuruna çıxdıqda "oxudunmu?", - deyə soruşacaqdır.

Yolu doğru olanın yükü ağır olur. Millimənəvi dəyərlərimizin təbliği istiqamətdə addımladığınız bu doğru, şərəfli və gözəl yolda sizə müvəffəqiyyətlər arzulayıram. Daha neçə belə 100-cü buraxılışlara doğru... Yolunuz açıq, qələminiz qüvvətli olsun.

Nə qədər məşğul olduğunu düşünürsən-düşün, oxumaq üçün zaman ayırmadıqdan sonra cahilliyyə təslim olmuş sayılırsan.

Hacı İbrahim Əfəndi İbrahimov:

“İrfan” ərsəyə gəldiyi gündən özünə böyük oxucu kütləsi toplamış ən populyar ictimai-fikir jurnalıdır. Burada mənim xoşuma gələn, daha doğrusu ən maraqlı məqam, bu jurnalın ictimaiyyətin hər bir təbəqəsinə xitab edə bilməsi və hamının sevilən, bəyənilən və hər bir sayının səbirsizliklə gözlənilən bir dərgiyə çevrilməsidir. Sevinirəm ki, müasir dövrdə cəmiyyət arasında daha çox insanları maraqlandıran dinimiz və əxlaqımızla bağlı mənəviyyata dair suallar bu dərgidə özünə daha düzgün cavab tapır, mövzu ilə əlaqəli müəllimlərimiz və müxtəlif elm adamları tərəfindən hazırlanan

materiallar burada nəşr edilərək bizim ümumi işimizə böyük kömək və xidmət göstərir. Ona görə də dərginin ərsəyə gəlməsində zəhmət çəkən, maddi və mənəvi dəstək olan hər bir insana öz minnətdarlığını bildirir, gələcək fəaliyyətində uğurlar diləyirəm! Dərginin bütün yaradıcı kollektivini ürəkdən təbrik edirəm! Arzu edirəm ki, 100-cü sayımı qeyd etdiyimiz bu dərginin insalıq naminə irfani xidmətləri əsrlər boyu davam etsin...”

Hacıyev Tofiq:

Hörmətli redaksiya heyəti! Sizə jurnalınızı sevərək oxuyan oxucularımızdan, ailəmiz və şəxsən öz adımdan salamlar olsun. Ərsəyə gətirdiyiniz “İrfan” jurnalı həm xarici tərtibatca gözəldir, həm də daxilən biz oxucuların sevərək oxuduğu gözəl bir jurnalıdır.

İnanın ki, hər ay yeni göndərəcəyiniz jurnalları səbirsizliklə gözləyirik.

Çox müqəddəs bir işlə məşğulsunuz. Bir biləsiniz ki, sizin hər ay göndərdiyiniz İrfan juranlı neçə neçə insanın hidayətə gəlməsinə səbəb olmuşdur. Hər gün yediyimiz halal, təmiz qidalar bizim cismani bədənimizi sağlam, gümrah etdiyi kimi, sizlərin oxucuya vaxtaşırı təqdim etdiyiniz İrfan jurnalı və onun daxilində olan mənəvi söhbətlər, dəyərlər bizim ruhu-muzu, daxili aləmimizə, mənəviyyatımıza çox gözəl təsir edərək qəlblərimizi tərtəmiz təmizləyir.

İnşallah İrfan jurnalı vasitəsilə dəyərli söhbətləriniz hələ çox davam edəcəkdir. Uca Allah inşallah mömin bəndələrinin dualarını qəbul edər. Mən İrfan jurnalının oxucuları adından, ailəmiz və şəxsən öz adımdan jurnalın redaksiya heyətinə və onun biz oxuculara çatdırılmasında iştirak edən bütün insanlara dərin minnətdarlığını bildirirəm. Sizlərə yeni-yeni müvəffəqiyyətlər, can sağlığı arzulayıram. Allah sizlərdən razı olsun.

Hörmətlə; Sizin daimi oxucunuz.

BİR AYƏ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَبِوَا كَثِيرًا مِّنَ الظُّنُونِ إِنَّ بَعْضَ الظُّنُونِ إِثْمٌ وَلَا تَجْسِسُوا
وَلَا يَعْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُّحُبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيِّتًا فَكَرْهُتُمُوهُ
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَابُ رَحِيمٌ

“Ey iman gətirənlər! Çox zənnə-gümana qapılmaqdan çəkinin. Şübhəsiz ki, zənnin bəzisi (heç bir əsası olmayan zənn) günahdır. (Bir-birinizin eybini, sərrini) arayıb axtarmayın, bir-birinizin qeybətini qırmayın! Sizdən biriniz ölmüş qardaşının ətini yeməyə razi olarmı?! Bu sizdə ikrəh hissi oyadır. Allahdan qorxun. Həqiqətən, Allah tövbələri qəbul edəndir, rəhmlidir!”. (əl-Hucurat, 12)

İslam dini inanc sistemi olduğu qədər eyni zamanda bir həyat nizamıdır. Bu nizam həm zahiri, həm də daxili dünyamızı tənzimləyir. Yuxarıdakı ayə bunun ən açıq nümunəsidir.

Bu ayədə İslamın əsas məqsədlərindən biri olan toplumun islahının bərqərar olunmamasına səbəb olacaq ən əsas üç xüsus vardır:

1. Zənnin çoxundan uzaq durmaq: Zənni başda iki qismə ayırmak lazımdır. Bunun birincisi təşvik olunan zəndir. Hz. Peyğəmbər, “yaxşı zənn imandandır” (Əbu Davud, Cənaiz, 13, Ədəb, 81) buyurmuşdur. Yenə elə dəqiq olmayan məsələlər olur ki, orada zənni dəlil ilə əməl etmək lazım gəlir. Bundan əlavə şərli insanların təhlükəli olma ehtimalına qarşı onun haqqında sui-zənn etməkdə də zərər yoxdur.

İkinci qismə girən zənn isə Allahın haram qıldığıdır. Hz. Peyğəmbər “Allah (c.c.) müsəlmanın qanını, namusunu və onun haqqında sui-zənn etməyi haram qılmışdır” Muslim, Birr, 32) buyurmuşdur. Yenə: “sui-zəndən uzaq durun. Çünkü o sözlərin ən yalanıdır...” buyurulur (Buxari, Ədəb 58). Bütün bunlardan başa düşülür ki, başqaları haqqında heç bir səbəb olmadan sui-zənn bəsləmək haramdır.

2. İnsanların bir-birilərinin sirlərini, eybini araşdırılmamaq: İnsanların bilinməsini istəmədiyi yönələrini, ailə həyatını və s. araşdırmaq haramdır. Cəbrayıl (ə.s)-in belə dediyi rəvayət olunur: “Ya Muhamməd! Əgər biz yer üzündə ibadət etsəydi, üç şeyi edərdik: Müsəlmanlara su vermək, ailəsi olanlara yardım etmək və müsəlmanların günahlarını örtmək”. (Ruhul Bəyan s. 492) Peyğəmbərimiz belə buyurmuşdur: “İnsanların eyblərini, gizli hallarını araşdırısan, onların əxlaqını pozar, ya da bunun bənzərini etmiş olarsan”. (Əbu Davud, Ədəb 37)

3. Qeybət etməmək: Hz. Peyğəmbər belə buyurmuşdur: “Qeybət, din qardaşın haqqında onun xoşuna gəlməyən söz söyləməkdir. Əgər söylənən söz onda varsa qeybət, yoxdursa iftira olmuş olar.”(Muslim, Birr 70.)

Ayə qeybətin rəzil və alçaq bir şey olduğunu elə bir təmsillə açıqlamışdır ki, bundan daha təsirli söz söyləmək mümkün deyil. Allah burada qeybət etməyi ölü qardaşının ətini yeməklə bərabər tutaraq insanı bu pis əməldən uzaqlaşdırmaq istəmişdir. Hz. Peyğəmbər belə buyurmuşdur: “Ey dili ilə iman edib ancak imanın qəlbinə yerləşmədiyi şəxslər! Müsəlmanların qeybətini etməyin. Onların məhrəmlərini araşdırmayın. Bilin ki, kim qardaşının eybini araşdırarsa, Allah da onun eybini araşdırars. Allah kimin məhrəmini və eybini araşdırarsa, evinin içində də olsa onu rəzil edər”. (Tirmizi, Birr, 85)

BİR HƏDİS

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ، قَالَ: {مَنْ طَالَ عُمْرُهُ، وَحَسْنَ عَمَلُهُ}، قَالَ: فَأَيُّ النَّاسِ شَرٌّ؟ قَالَ: {مَنْ طَالَ عُمْرُهُ وَسَاءَ عَمَلُهُ}

Abdurrahman ibn Əbu Bəkrənin atasından rəvayət etdiyinə görə bir nəfər Rəsulullah s.ə.s-(dən ;Ya Rəsuləllah !İnsanların ən xeyirlisi) yaxşısı (kimdir? deyə soruşdu .Rəsulullah) s.ə.s” :(Ömriü uzun ,əməli gözəl olandır” buyurdu. Həmin adam; Bəs insanların ən şərlisi (pisi) kimdir? deyə soruşunca, Rəsulullah (s.ə.s): “Ömriü uzun, əməli pis olandır” cavabını verdi. (Tirmizi, Zöhd, 22)

Ömür insanın dünyada qaldığı müddətin adıdır. Ömrü təqdir edən Uca Alalahdır. İnsanın bu müddəti təyin etmək kimi bir seçimi yoxdur. Bu səbəblə də Allah tərəfindən təyin olunmuş bu ömrü Onun rizasına uyğun olaraq keçirtmək arzu olunan xüsuslardandır. İnsanın dünya həyatında sərgilədiyi bütün davranışlarının adı əməldir. Əməller Allah qatında xeyir və şər olmaq üzərə iki qismə ayrılmışdır. İnsanlar dünya həyatında etdikləri əməllərinin növünə görə axırtdə mükafat və ya cəza ilə qarşılaşmaqdadırlar. Qeyd etdiyimiz hədisi-şərif mükafat və cəzəni ömür-əməl münasibəti cəhətindən dəyərləndirmişdir. Hədisi şərifə görə önəmli olan əməlin keyfiyyətidir. Hədisdə ömrün uzunluğu əməllərin xeyir və şerr olmasına görə fərqli iki şəkildə ələ alınmışdır.

Rəsulullah (s.ə.s)-in başqa bir hədisi-şərifinə görə insan dünyada qərib bir yolçudur. Keçən hər an həyat yolcusu olan insanı axırətə yaxınlaşdırmaqdadır. Yola çıxan bir kimsənin çıxdığı bu yolculuqda başına hər hansı bir müsibətin gəlməməsi üçün ona yol göstərəcək bir rəhbərə ehtiyacı vardır. Gecə qaranlığında ön işıqları işləməyən bir avtomobilin yola çıxması nə qədər təhlükəlidirsə, dünya yolcusu olan insanın da yol göstərici bir rəhbəri olmadan həyatına davam etməsi o qədər təhlükəlidir. Bu səbəblə də müsəlmanın ömrünə Quranı rəhbər qılması və Quranın aydınlatdığı yol ilə həyat yolculuğunu davam etdirməsi onun əmin bir şəkildə mənzilə çatacağının zəmanətidir. Həyatına Quranı hakim qilmayan bir kimsənin aqibəti isə azaraq fərqli bir məcraya sürüklənməkdir.

Hədisi-şərif uzun ömrün gözəl əməl ilə dəyərləndirilməsi lazım geldiğini bizə açıq şəkildə xatırlatmaqdadır. Çünkü hər kəs axırətdəki həyatını bu dünyada hazırlayıır. Dünyadakı gözəl əməller axırətdəki gözəlliklərin toxumlarıdır. Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisində “Möminin ömriü uzandıqca xeyirləri artar” (*Müsənəd*, III, 27) buyurmuşdur. İman və ihsan şüuru ilə keçən bir ömrün uzun olması ən böyük qazanc və səadətdir. Ömrü bu şəkildə keçirə bilmənin ən önəmli yolu nəfsin arzularına arxa çevirərək onunla mübarizə aparmaqla mümkündür. Nəfsin boyunduruğu altında uzun bir ömür keçirmənin insana qazandırdığı şey isə sadəcə zillətdir.

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR BƏYAZİD BİSTAMİ

-2-

Bəyazid Bistami həzrətləri buyurur:
*“Allahın vəli qullarını sev, sevgini bürüzə ver və özünü onlara sevdir ki, onlar da səni sevsinlər. Allah-Təala hər gün və hər gecə yetmiş dəfə vəli qulunun qəlbini baxar. Bəlkə bir vəlinin qəlbində sənin adına nəzər edər, beləliklə də səni sevər və günahlarını bağışlayar”.*¹

Allahın əfvinə, riza və məhəbbətinə nail olmaq niyyəti ilə Onun vəli qullarına məhəbbət bəsləmək böyük bir səadət vəsiləsidir. Lakin “Mən Allah dostlarını sevirəm” deməklə iş bitmir. Bu sevginin hal və əməllə isbatlanması zəruridir.

Haqqın vəli qullarına məhəbbətin birinci şərti onlara hörmət və ədəblə yanaşmaqdır. Sonra isə onların hal və hərəkətlərini, həyata baxış tərzlərini, halal-haram həssasiyyətlərini, haqq-batıl, xeyir-şər anlayışlarını, şəfqət, mərhəmət və comərdliklərini, bir sözlə, bütün hissi, fikri və əməli xüsusiyyətlərini imkan daxilində örnək almaqdır.

Bu hadisə necə də iibrətlidir:

Bəyazid Bistami həzrətləri bir gün yolda gedərkən arxadan gələn bir gənc addımını onun ayaq izlərinə qoyaraq təqib edirdi. Şeyxin əynində kürk vardı. Gənc dedi:

- Kürkünüzdən bir parça versəydiniz bərəkət və feyzinizdən istifadə edərdik.

Bəyazid həzrətləri ona bu hikmətlə cavabı verdi:

Hazret ona şu hikmetli cevvəbi verdi:

- Nəinki kürkünü, hətta Bəyazidin dərisini də geyinsən, onun etdiyi əməlləri işləmədikcə heç bir faydası olmaz!²

Yəni Əhlullahdan mənəvi istifadə etməyin ilk şərti onlardan görüb öyrəndiklərimizi istedad və taqətimiz nisbətində həyatımıza tətbiq etmək və onlar kimi yاشamağa səy göstərməkdir.

Necə ki, **Həsən Bəsri həzrətləri** belə buyurur:

“Ey insanlar “insan sevdiyi ilə bərabərdir”³ hədisini səhv başa düşməyin! (Gücünüz nisbətində) saleh insanların əməlini işləmədikcə salehlərdən ola bilməzsiniz.

Yəhudilər və xristianlar da peyğəmbərlərini sevdiklərini iddia edirlər, lakin (hal, əxlaq və yaşayışları baxımından) onlardan uzaqdırlar". (Əhya, c. II, s. 402)

Xülasə, Allahın vəli qulları ilə birlikdə olmaq və qəlblərində özünə yer tutmaq istəyiriksə, Haqq-Təalanın razi olacağı hal, əxlaq və vəsflərə sahib olaraq həyatımızı Haqq dostlarının göstərdiyi istiqamətdə tənzimləməyə çalışmaq məcburiyyətindəyik.]

Bəyazid Bistami həzrətləri buyurur:

"Bitmək-tükənmək bilməyən arzularla (nəfsani ehtirasla) könül dünyasını məhv edəni lənət kəfəni ilə kəfənləyib peşmanlıq torpağına basdırırarlar. (Bayağı) arzulardan vaz keçərək nəfsi istəklərini özündən uzaqlaşdırımı isə rəhmət kəfəni ilə kəfənləyib əmin torpağa dəfn edərlər".⁴

Bu dünyada Haqqa vasil olmağın yolu "*ölmədən avval ölmək*" sırrinə nail olmaqdan keçir. Bunun üçün də nəfsani arzulardan sıyrılib Allaha tam təslimiyyətlə ram olmaq lazımdır. Yəni ilahi əmr və qadağalara cüzi də olsa səhlənkarlıq etmədən, ərinmədən cani-dildən boyun əymək və eşqlə, şövqlə qulluq vəzifəsini yerinə yetirmək şərtidir.

Haqq-Təala biz bəndələrini Uca Zatına qulluq etmək üçün yaratdı. Ürəkləri nəzərgahi-ilahi qıldı. Qəlbləri iman nurunun yerləşərək qərar tutduğu ali məkan təyin etdi. Qəlb -məşru da olsan-fanı məhəbbətlərə zəmin yaratmadı. Nəfsani ehtiras və bayağı cazibələrin zibilliyi olsun deyə də yaratmadı.

Əksinə, könül taxtını yalnız Zati ilahisinə təxsis etməmizi istədi. Könül-ləri camal isimlərinin təcəlli edəcəyi təmiz, pak və bərraq bir güzgü olsun deyə yaratdı. Beləliklə qulları ilə "dost" olmağı murad etdi.

Bu dünyada Allah ilə dost olan imanlı könülləri isə son nəfəsdə, qəbirdə, məhsərdə, hesabda və Siratda da sahibsiz

Həsən Bəsri həzrətləri belə buyurur:

"Ey insanlar "insan sevdiyi ilə bərabərdir" hədисini səhv başa düşməyin! (Güçünüz nisbətində) saleh insanların əmalini işləmadıkça salehlərdən ola bilməzsiniz. Yəhudilər və xristianlar da peyğəmbərlərini sevdiklərini iddia edirlər, lakin (hal, əxlaq və yaşayışları baxımından) onlardan uzaqdırlar".

(Əhya, c. II, s. 402)

Haqq-Təala biz bəndələrini Uca Zatına qulluq etmək üçün yaradı. Ürəkləri nəzərgahi-ilahi qıldı. Qəlbləri iman nurunun yerləşərək qərar tutduğu ali məkan təyin etdi. Qəlb -məşru da olsa-fani məhəbbətlərə zəmin yaratmadı. Nəfsani ehtiras və bayağı cazibələrin zibilliyi olsun deyə də yaratmadı.

və himayəsiz qoymayacağını müjdələdi. Necə ki, ayezi-kərimədə belə buyurulur:

“Bilin ki, Allahın dostlarının heç bir qorxusu yoxdur və onlar qəm-qüssə gör-məzlər. O kəslər ki, iman gətirmiş və pis əməllərdən çəkinmişlər - Onlara dünyada da, axırətdə də müjdə vardır. Allahın sözləri (verdiyi vədlər) heç vaxt dəyişməz. Bu, böyük qurtuluşdur (uğur-dur)!”. (Yunus, 62-64)

Qəlbin ən böyük bəxtiyarlığı fani cazibələrin əsarətindən qurtularaq Haqq-Təalanın dostluğuna layiq ola bilməsidir. Qarşılaşlığı ilahi imtahanlarda səbir, səbat, həmd, şükür, riza və təslimiyətlə kamilləşə-kamilləşə ilahi məhəbbətə layiq hala yüksələ bilməsidir.

Bunun üçünsə məşru olmayan fani məhəbbətlər, arzular və cazibələr xüsusunda nəfsə müqavimət göstərmək və onu susdura bilmək birinci addımdır.

İkinci addımda isə ər-arvad, övlad, mal-mülk, məqam-mövqe kimi məşru məhəbbətlərə də həddən artıq bağlanmayıb onların əsirinə çevrilməmək lazımdır. Bütün bunların imtahan vəsiləsi olduğunu düşünüb onlara layiq olduqları ölçüdə qiymət və əhəmiyyət vermək lazımdır.

Üçüncü pillədə isə fani məhəbbətləri “əl-Vədud”, yəni bütün məhəbbətlərin qaynağı olan Allahın məhəbbətinə qəlbə hazırlayan mərhələ kimi görmək lazımdır.

Eynilə Leyladan Mövlənin eşqinə yüksələn Məcnun kimi...

Unutmayaq ki, dünyadakı bütün fani məhəbbətlər “Leyla” hökmündədir. Kimisinə görə Leyla əks cinsin nümayəndəsidir. Kimisinə görə pul-paradır. Kimisinə görə vəzifə, kimisinə görə isə şan-şöhrətdir.

Əgər Məcnun Leylaya bağlı qalsayıdı, bəşər tarixində yaşamış saysız-hesabsız Məcnundan biri olar, cisminin ölümü ilə ismi də olər, bir daha yad edilməzdi. Lakin fani məhəbbətləri qəlbində bir pilləyə çevirib məcazi eşqdən həqiqi eşqə, yəni məhəbətullahı yüksəlməsi nəticəsində bütün fani məhəbbətlər gözündə düşdü. Qiyamətədək gələcək arif və aşiq möminlərin könül üfüqündə ulduza çevriləcək qədər müstəsna şəxsiyyətə çevrildi.

Bəyazid Bistami həzrətləri buyurur:

“Qəlbimi səmaya apardılar. Bütün mələkətu dolaşib geri qayıtdı. Qəlbimdən soruşdum:

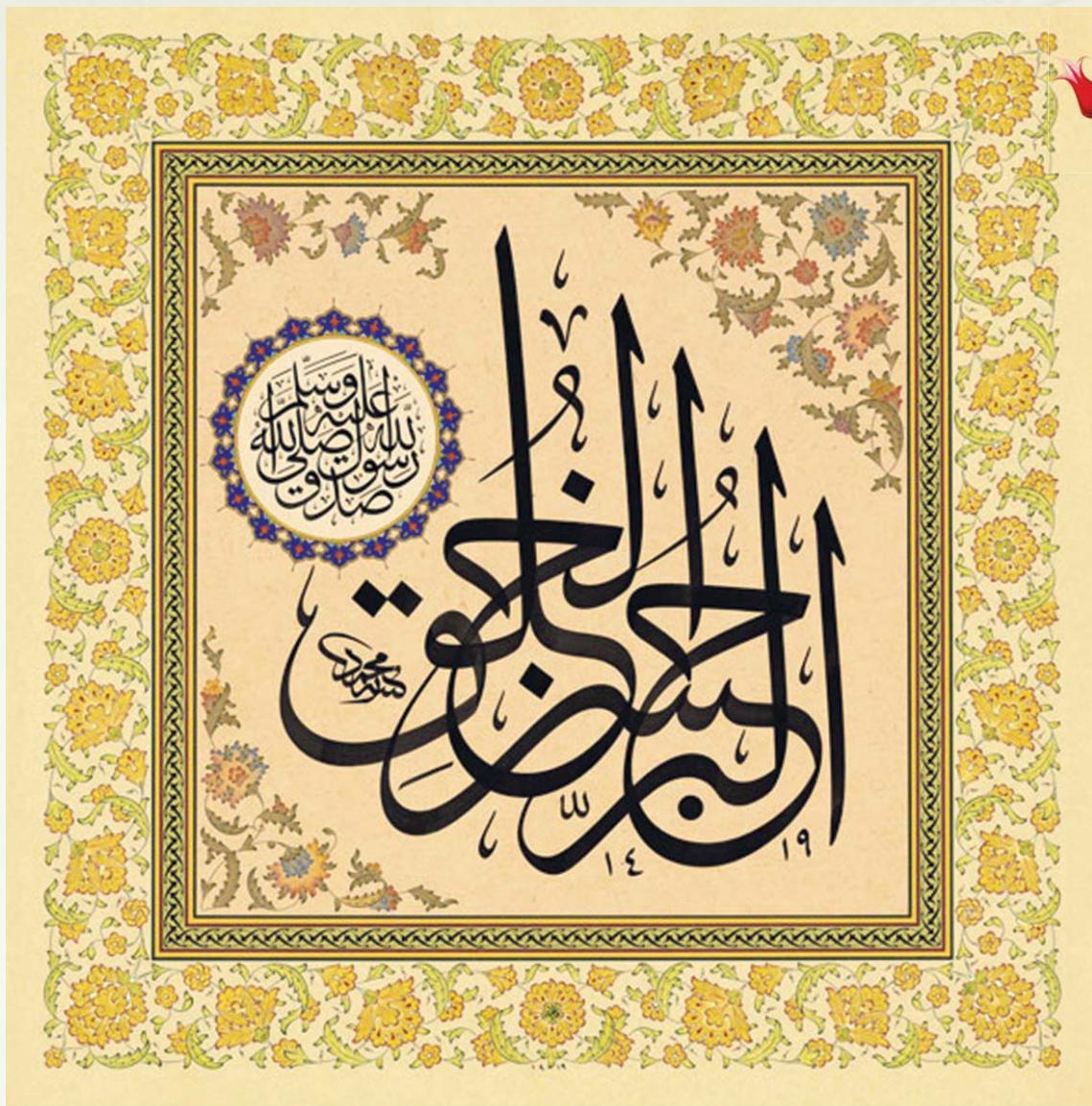
“- Oradan nə gətirdin?”. Bu cavabı verdi:

“- Məhəbbət və riza. Çünkü orada bu ikisinin rəğbət görüyüünə şahid oldum”.⁵

[Haqq-Təala vəli qullarına zaman-zaman bəzi mənəvi hallar, qəlbə kəşflər, zü-hurat və ilhamlar ehsan edər. Bunlar bəzən yuxuda, bəzən yuxu ilə gerçək həyat arasında, bəzən də dərin təfəkkür və müraciibə əsnasında baş verir. Bəyazid Bistami həzrətlərinin bu bəyanı da (doğrusunu Allah bilir) bu kimi müşahidənin nəticəsində söylənmişdir. Bu kimi ifadələr şəri bir hökm vəsfə daşımasa da, mərifətullah yolunun səmimi yolçularına geniş üfüqlər açar.

Həqiqətən məhəbbət və riza iman nurunun təcəlligahı olan qəlbin iki ən mühüm əməlidir. Hər ikisi möminini Haqqaya gedən könül yolundakı tərəqqisinin də ən böyük sərmayəsidir.

İmanın da təməlində məhəbbət var. İman bir növ Allaha və Onun sevdiklərinə duyulan sonsuz məhəbbətlə bağlanmaq-

dır. Məhəbbətin ölçüsü isə fədakarlıqdır. Nəticə olaraq, sevən sevgisi nisbətində fədakarlıq etməyi ən böyük nemət, ləzzət və səadət bilməlidir.

Həqiqi mənada Allahı sevən bir qul Onun özü ilə bağlı -qəhr, yaxud lütf- bütün təqdirini də sevər. Bu isə **riza** halıdır. Hətta Allaha məhəbbətlə dolan bir qəlb Onun təqdirini öz niyyət, xəyal və arzularından daha xeyirli olduğuna qənaət gətirər.

Riza aram tapmış, yəni Rəbbinin zikriylə mənəvi hüzura qovuşmuş nəfsin ən böyük vəsflərindən biridir. Necə ki, Haqq Təala **Həzrət Peyğəmbərin** yanındakı möminlərdən bəhs edərkən:

“...Onlar Allahdan lütf və riza istəyərlər...” (əl-Fəth, 29) buyurur.

Əgər Allahın bizdən razı olmasını istəyiriksə, ilk növbədə Onun bizim haqqımızdakı təqdirinə riza göstərməli, daima Rəbbimizə həmd və şükür halında olmalıdır.

Dünya ilahi imtahan məkanı olduğu üçün həyat daima qəhr və lütf təcəlliləri içində davam edər. Bu imtahanlarda necə müvəffəq olacağımız xüsusunda ən böyük nümunəvi şəxsiyyətlər Peyğəmbərlərdir.

Məsələn, yaşağdı bir-birindən ağır imtahanlar nəticəsində Əyyub ﷺ-in sərvəti, övladı və səhhəti əlindən çıxdı. Lakin o şikayət və fəryad etmək yerinə daima Allaha həmd və şükür etdi. Rəbbinə olan riza və təslimiyyətində azacıq da olsa nöqsan olmadı.

Mömin ilk növbədə Rəbbinə qarşı təvazökarlığı əsla əldən buraxmamalıdır. Rəbbinin sonsuz qüdrət və əzəməti qarşısında öz acizliyini, heçlik və yoxluğunu unutmamalıdır. Hətta Ona qulluq edə bilməyin belə Allahın böyük bir ehsanı olduğu hissi ilə nə qədər qulluq edirsə-etsin, əsla təkəbbürə qapılmamalıdır. Əksinə, biliyi və bilmədiyi xəta və qüsurlarına istigfarla məşğul olmalıdır.

Onun halına dözə bilməyən xanımı:
- Sən peygəmbərsən, duan məqbuldur.
Dua et ki, şəfa tapasan,- dedikdə Hz. Əyyub ﷺ bu cavabı verdi:

- Allah mənə səksən il sağlamlıq bəxş etdi. Xəstəliyim isə hələ o qədər uzun çəkməyib. Cəmi bir neçə ildir ki, xəstəyəm. Allahdan səhhət istəməkdən həya edirəm!

Bütün ilahi imtahanlar qarşısında sərgilədiyi müstəsna riza halına görə Allah-Təalanın “nə gözəl qul”⁶ tərifinə məzhər oldu.

Digər tərəfdən, insanlıq tarixi boyu dünya sərvəti və səltənəti cəhətindən heç bir insanın **Həzrət Süleyman** ﷺ -in səviyyəsinə çıxması mümkün deyil. Lakin dünyanın cazibəsi Hz. Süleymanın könlünü məşğul etmədi. Onun qəlbini dünyəvi zənginliklərin yuvası olmadı. Dünya səltənəti Allahla bərabərliyinə mane olmadı. Sahib olduğu güc-qüdrət Haqqa qulluq-dakı təvazö, xüsu, heçlik və yoxluq hissini pozmadı. O, bütün nemətlərin Allahdan olduğunu bildiyi üçün heç vaxt yoldan çıxmadı. Əksinə, həmişə:

“Mən fəqirəm. Fəqirə fəqirlərlə oturub-durmaq yaraşır”,- hissiyyatı ilə həmd,

şükür və riza halını qorudu, təvazökar insan kimi yaşıdı.

Bu fəziləti səbəbi ilə o da Allah-Təalanın “nə gözəl qul”⁷ iltifatına məzhər oldu.

Deməli, çətin anlarımda üsyan etmə-yərək səbir silahına sarılmalıyiq. Bolluq zamanında da həddi aşmaqdan çəkinəcəyik. Beləliklə hər halımızda ilahi təqdirdən razı olmalıyiq. Zira bu hal Allahın rizasına nailiyyət vəsiləsidir.

“Əğniyayı-şakirin / şükür edən zənginlər” ilə “füqərayı-sabirin / səbir edən kasıblar” Allahın rizasına nail olmaq baxımindan eyni mərtəbədədirler.

Lakin bu, “...qullarımdan şükür edənlər çox azdır” (Səba, 13) ilahi bəyani gərəyi nadir görülən bir qulluq mərtəbəsidir. Çünkü bir çox qəlbini mərhələ qət edildikdən sonra sərgilənə bilən bir fəzilətdir.]

Bəyazid Bistami həzrətləri buyurur:

“Kim özünə baxıb ibadətlərini ixləslə görər, kəşf sahibi olduğunu zənn edər və on alçaq nəfs olaraq öz nəfsini görməzsə, onun heç bir mənəvi mərtəbədə yeri yoxdur”.⁸

Qurani-Kərimdə Allah-Təalanın rəhmətinə məzhər olan seçilmiş qullardan bəhs edilərkən:

“Rəhmanın (əsl) bəndələri o kəslərdir ki, onlar yer üzündə təmkinlə (təvazökarlıqla) gəzərlər...” (əl-Furqan, 63) buyurulur.

Təvazökar mömin comərddir, mərhəmətlidir, təmiz vicdan sahibi və xidmət insanıdır. Fani varlığından sıyrılaraq özünü xidmət karvanının ən sonunda qəbul edən könül insanıdır.

Həzrət Mövlana:

“Təvazökarlıq və heçlikdə torpaq kimi ol!”. Çünkü torpaq ayaq altında əzilsə də üstündə gəzən bütün canlıların artıqlarını təmizləyir və bitirdiyi müxtəlif nəbatatla daima ikram edir.

Mömin ilk növbədə Rəbbinə qarşı təvazökarlığı əsla əldən buraxmamalıdır.

Rəbbinin sonsuz qüdrət və əzəməti qarşısında öz acizliyini, heçlik və yoxluğunu unutmamalıdır. Hətta Ona qulluq edə bilməyin belə Allahın böyük bir ehsanı olduğunu hiss ilə nə qədər qulluq edirsə-etsin, əsla təkəbbürə qapılmamalıdır. Əksinə, bildiyi və bilmədiyi xəta və qüsurlarına istigfarla məşğul olmalıdır.

Çünki Allah-Təala belə buyurur:

“(Ya Peyğəmbər!) Allahın köməyi və zəfər (Məkkənin fəthi) gəldiyi zaman; İnsanların dəstə-dəstə Allahın dininə (islama) daxil olduqlarını gördükün zaman Rəbbini həmd-sənə ilə təqdis et (Onu bütün naqis sifətlərdən uzaq tutub pak bil, “Sübhanəkə Allahümmə və bihəmdikə” kəlməsini de) və On dan bağışlanmağını dilə. Həqiqətən, O, tövbələri qəbul edəndir!”. (ən-Nəsr, 1-3)

Ən böyük örnek şəxsiyyətimiz və rəhbərimiz olan **Rəsulullah** ﷺ vəfatına səksən gün qalmış nazil olan bu surəni tez-tez oxuyur və əmr olunanı yerinə yetirirdi.

Deməli, bütün nemətlər Allahın insana ehsan və lütfüdür. İnsan hər hansı müvəffəqiyyət əldə etdiyi zaman bundan nəfəsinə pay çıxarmamalı, “mən etdim”, “mən bacardım” deməməlidir. Əksinə, “Sən lütf etdin, Sənin ehsanındır, ya Rəbb!..”,- deməlidir. Bildiyi və bilmədiyi, fərqində olduğunu, yaxud olmadığı saysız nemətlərinə görə Rəbbinə layiqincə şükür edə bilmədiyi üçün əsla tövbə və istigfarı unutmamalıdır.

Bəyazid Bistami həzrətləri buyurur:

“Təkəbbürlü insan əsla mərifətin qoxusunu ala bilməz. Ona görə on səkkiz min aləmdə öz nəfsindən daha pis bir nəf-

Əbrəhə də o dövrün tankları sayılan fillərlə Kəbəni yixmaq üçün yola çıxmışdı. Allah-Təala Əbabıl quşlarını göndərdi. Bu kiçik quşların vasitəsi ilə o nəhəng fil ordusunu həlak etdi. Lakin Əbrəhəni ibrət olması üçün orada öldürmədi. Onu qürur və təkəbbürlə çıxdığı yurduna zəlil halda geri qaytardı və orada həlak etdi.

görməməlidir”⁹

Təkəbbür kökü cəhənnəmdə olan çirkin xislətdir. Haqqı qulluğun seçkin vəsfi olan təvazökarlığın ziddidir. Təvhid əqidəsi kimi Allahın kibriya sifətinin də, yəni böyüklük və ululuq vəsfinin də əsla ortaqlığa düzümü yoxdur. Təkəbbür isə bütün nemət və nailiyyətləri lütf edən Allaha ortaqlıq əlamətidir. Neməti Allah-dan bilmək yerinə özünə izafə etmək və nəfsinə pay çıxarmaq qəflətidir.

Qarun Allah-Təalanın böyük lütfərinə məzhər olan, zöhd və təqva sahibi bir insan idi. Tövratı da ən yaxşı təfsir edən o idi. Allah-Təala onu sinağa çəkmək üçün xəzinələr verdi. Qarun bu ilahi lütfərə şükür etmək yerinə təkəbbür və lovğalığa düşərək sərvətini bütləşdirdi. Belə ki, **Musa** ﷺ Qaruna zəkatının hesabını bildirdikdə o: “mən bunları öz elmimlə qazandım”,- deyərək təkəbbürlə etiraz etdi. Nəticədə isə arxalandığı xəzinəsi ilə birlikdə yerin dibinə batdı, zəlil halda həlak edildi.

Əbrəhə də o dövrün tankları sayılan fillərlə Kəbəni yixmaq üçün yola çıxmışdı. Allah-Təala Əbabıl quşlarını göndərdi. Bu kiçik quşların vasitəsi ilə o nəhəng fil ordusunu həlak etdi. Lakin Əbrəhəni ibrət olması üçün orada öldürmədi. Onu qürur və təkəbbürlə çıxdığı yurduna zəlil halda geri qaytardı və orada həlak etdi.

Ona görə də Allah dostu olan arif insanlar daim nəfslərinə qarşı ayıq-sayıq olaraq azacıq da olsa təkəbbür və lovğalıq gəlmə ehtimalı qarşısında dərhal öz nəfslərinə həddini bildirmişlər.

Həzrət Ömər ﷺ-in bu halı sözügedən xüsusda necə də hikmətlidir:

Əshabi-kiramdan **Zeyd bin Sabit** ﷺ nəql edir:

“Xəlifə Həzrət Ömərin əynində bir paltar gördüm. Paltarda on yeddi yamaq vardı. Ağlayaraq evə qayıtdım. Bir müddət sonra təkrar yola çıxdım. Yenə Həzrət Ömərlə qarşılaşdım. Ciyanınə bir su tuluğu qoyub camaatın arasında gəzirdi. Heyrətlə:

- Ey möminlərin əmiri!,- dedim. Mənə:

- Sus, danışma, səbəbini sonra izah edərəm,- buyurdu.

Onunla birlikdə addımlamağa başladım. Yaşı bir qadının evinə girib gətirdiyi su ilə onun qablarını doldurdu. Sonra birlikdə Həzrət Ömərin evinə getdik. Ondan nə üçün belə etdiyini soruşdum. Belə buyurdu:

- Sən gedəndən sonra yanına rum və fars elçiləri gəldi. Mənə:

- Allah sənə xeyir versin, ey Ömər! Bütün insanlar sənin elmin, fəzilət və ədalətindən danışır,- dedilər. Onlar yanından gedəndən sonra ürəyimdə özümü bəyənmə duyğusu baş qaldırdı. Dərhal qalxıb nəfsimə gördüğün işləri etdirdim”. (Muhibbut-Təbəri, *ər-Riyadun-Nədra*, II, 380)

“Nəfsini tanıyan Rəbbini də tanıyar” sözünə əsasən mərifətullahə nail olan, yəni Allahı qəlbən tanıyan və Onunla bərabərliyin feyz və ruhaniyyəti içində yaşayan əhli-irfanın ən böyük mücadiləsi nəfslərinə qarşı apardıqları daxili mücadilədir. Çünkü nəfs nə qədər tərbiyə edilirsə edilsin, yenə də şərindən əmin olunmayan bir imtahan ünsürüdür.

Mərhüm **Necip Fazılın** Yunus Əmrə adlı dram əsərində bu xüsusla bağlı hikmətlə bir səhnə var. Xülasə olaraq belədir:

Yunus Əmrə həzrətləti şeyxi Tapdıq Babanın dərgahında nəfsini tərbiyə etmək üçün 40 günlük xəlvətə çəkilir. Qırxinci gün nəfsinə sahib olub-olmayacağı xüsusunda bir sınağa çəkilir.

Dərviş Yunus cıləxananın qapısında bir qadın səsi eşidir. Guya, gələn **şeyxin qızı**dır. Yunus qapını açmır. Qız isə min bir dil tökərək qapını açdırmağa çalışır.

“Ey Yunus, qırx gündür burda çilə çəkirsən. Özünü mənimlə imtahan et”, - deyir. Yunus bu nəfs imtahanı ilə üzləşmək üçün qapını açdığı zaman qarşısında “**Qara geyimli adam**”ı görür.

Qara geyimli adam Yunusun riyazət və mücahidələri nəticəsində daxili dünyasından çıxıb qarşısına çıxan nəfsidir. Yunus onu qovaraq özündən uzaqlaşdırmağa çalışır. O isə kölgə kimi sahibindən ayrılmır. Üstəlik müxtəlif vəsvəsə və zəhərli fikirlərlə Yunusu çıxdığı yoldan geri qaytarmaq istəyir. Onu sərvət, şəhvət və şöhrət vədləri ilə nəfsinə qarşı verdiyi amansız mücadilədən döndərməyə çalışır.

Yunus qara geyimli adamı, yəni nəfsini yaxalamışkən onu öldürərək şərindən tamamən qurtulmaq istəyir. Boğmaq istəsə də boğa bilmir. Su səhəngini qara libaslı adamin başına çırpır. Lakin səhəng bir kölgənin içindən keçib divara dəyir.

Nəticədə Yunus anlayır ki, nəfsini öldürməsi imkansızdır. Amma onu “**İə ilə-hə illəllah**” zikri ilə zəncirləyə biləcəyini dərk edir. Zikri duyan ilahlıq həvəsindəki nəfs sanki beynindən vurulmuşa dörərək geri çəkilib otaqdan çıxır.

Sonra Tapdıq babanın səsi eşidilir. Yunus bu səfər də nəfsinin şeyxi qılığında gəldiyini düşünərək tərəddüdə qapılır. Lakin Tapdıq baba gələnin özü olduğunu, nəfsininsə zəncirləndiyini deyib qapını açdırır. Sonra buradakı çiləsinin sona çatdığını, artıq son nəfəsə qədər davam edəcək böyük cıləxanadakı çiləsinə başlayacağını xəbər verərək onu “**ər meydani**” adlandırdığı zahiri dünyaya çıxarıır.

Ona dağdan dərgaha odun daşımağı tapşırır. Sonra da onu qızı ilə nikahlayacağını bildirərək belə nəsihət edir:

“(Yunus!) Heç kəsin haqqını yemə! Hətta nəfsinin də haqqını... Nəfsin haqqı şəriətdə yazılışı qədərdir... Nə bir logma artıq, nə də əskik... Nəfsi zəncirləmək belə olur. Nəfsini öldürməyə çalışma! (Çünki nəfs ölməz. Sən onu) imana gətirməyə çalış! Allah səni ona qalib gələsən deyə yaratdı!..”¹⁰

Xülasə, nəfs hər cildə girər və hər yerə gedər. Sahibini kölgə kimi izləyər. Onu tamamən uzaqlaşdırmaq nə mümkünür, nə də məqbul. Məqbul olan mənəvi tərbiyə ilə onun gücünü nəzarət altına alaraq Allaha qulluğa ram etməkdir.

İmam Qəzali həzrətləri bu həqiqəti necə də gözəl xülasə edir:

“*Nəfs ruhun miniyidir. Əgər insan nəfsin yüyənini boşaldar və özünü onun getdiyi istiqamətə buraxarsa, mütləq həlak olar... Elə isə nəfsinin yüyənidən möhkəm yapış və miniyindən istifadə etməyə çalış!..*”

Allah-Təala biz aciz bəndələrini göz yumub-açana qədər də olsa, nəfsimizin əlinə buraxmasın. Lütf və kərəmi ilə hər birimizi ixləsını qoruyan saleh qullarının arasına daxil eyləsin. İxləs, təqva, riza, məhəbbət və mərifət nurları ilə qəlbərimizi nurlandırsın.

Amin!..

1. Abbas, Əbu Yezid, səh. 70; Səhləgi, ən-Nur, səh. 99, 115.

2. Ottar, Təzkirə, səh. 191.

3. Buxari, Ədəb, 96.

4. Prof. Dr. Süleyman Uludağ, Bəyazid Bistami, səh. 187, TDV Yayınları, Ankara 1994.

5. Attar, Təzkirə, səh. 202.

6. Bax. Sad, 44.

7. Bax. Sad, 30.

8. Prof. Dr. S. Uludağ, Bəyazid Bistami, səh. 187.

9. Prof. Dr. S. Uludağ, Bəyazid Bistami, səh. 189.

10. Bax. N. F. Kisakürek, Yunus Emre, səh. 36-44, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1984.

Əbədi Hüzuru QAZANMA Maktəbi

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur.

“Allaha və peyğəmbərə itaət edin ki, bəlkə, bağışlanmış olasınız!”
(Ali-İmran-132)

“Ey iman gətirənlər! Allaha itaət edin, Peyğəmbərə itaət edin və (şəkk-şübhə, riya, küfr və nifaq kimi şeylərlə) əməllərinizi puça çıxartmayın!” (Muhamməd-33)

Aləmlərin Rəbbi olan Uca Allaha həmd sənalar olsun. Onun Rəsulu Hz.Muhammədə salətu salamlar olsun. Uca Allaha və onun Haqq Rəsulu olan Muhammədə itaət etmə sənəti, insan övladının dünya və axırət səhnəsində üzünü ağ edəcək əmsalsız bir bəxtə-vərlikdir. Təbiidir ki, bəxtəvərliyin də-rəcəsi kifayət qədər yüksək olduğundan dolayı onu əldə edərək saxlamaq da insandan böyük bir fədakarlıq tələb etməkdədir. Allah Rəsulu və onun səhabə toplumunun yaşamış olduğu fədakar bir

qulluq məsuliyyətinin əsrlərə daşınan şəkli və ünvani insanların təsəvvür də-rəcələrinə görə müxtəlif olmuşdur. Lakin bu müxtəlifliyin içərisində seçim zorluğu çəkənlərə sadəcə bir ünvani işaret etmək kifayətdir. Bu, Uca Allahi qəlbən tanıma imanı ehsana çevirə bilmə nəfsi daima nəzarət altında saxlama, ilahi təqdirə riza göstərmə, kitab və sünnəyə sarılma sənəti olan təsəvvüfdür. Təsəvvüf Alla-ha qul olma məsuliyyətini bütün həssas məqamları ilə həmhal olaraq yetişən haqq ərlərinin haqqı dəvət edilənlərə təqdim etdikləri bir dirilik təamidir. Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“Yaratdıqlarımız içərisində bir zümrə də vardır ki, onlar insanları haqq yola aparır, (haqqı rəhbər tutaraq onlar arasında) ədalətlə hökm edirlər”. (Əraf-181)

Təsəvvüf və mərifəti, xüsusən də tə-səvvüf əhli olan kəsləri anlamaq düşü-nüldüyü kimi o qədər də asan deyildir. Aşağıdakı misal bunu gözəl şəkildə açıq-

lamaqdadır. "Təsəvvüf əhli olan sufilərin hallarına etiraz edən bir gənc var idi. Bir gün Zünnun Misri həzrətləri bu gənci yanına çağırıdı və əlindəki üzüyü ona vərərək belə söylədi. Filan çörəkçinin yanına get və üzüyü bir qızıl qarşılığında ona girov olaraq ver. Gənc üzüyü götürdü və çörəkçinin yanına çatdıqda onu bir qızıl qarşılığında çörəkçiye girov vermək istədi. Lakin çörəkçi üzüyə nəzər yetirib yalnız bir dirhəm verə biləcəyini söylədi. Naəlac qalan gənc geri qayıdaraq vəziyyəti Misri həzrətlərinə danişdı. Misri həzrətləri: - O halda filan zərgərə apar, qoy qiymət qoysun dedi. Gənc üzüyü təkrar götürüb zərgərə apardı. Zərgər üzüyü görən kimi ona iki min qızılı bərabər qiymət kəsdi. Son dərəcə təəccübənən gənc qayıdır vəziyyəti Misri həzrətlərinə danişdı. Baş verən qarşısında təmkinini pozmayan Zünnun Misri gəncə yönəldi - Oğlum, Sufilərin halına dair sənin bilgin çörəkçinin bu üzük haqqındakı bilgisi qədərdir. (Fəridəddin Əttar, Təzkirətul övliya)".

Təsəvvüfi mərifətə nail olmaqla insanın qazanacağı müstəsna bir qulluq səadətini öz həyatı ilə isbatlayan böyük İslam alimi İmam Qəzzalinin bildirdiyi məqamlar, hər birimizi iman, ehsan və təqva səfərbərliyinə dəvət edən dəyərli örnəkləri cəm etməkdədir. Mənəvi durumunu təftiş edən İmam Qəzzalinin gəldiyi nəticələr, Haqqı doğru yol alan insanları laqeyd buraxmayacaq ölçüdə möhtəşəmdir. İmam həzrətləri belə buyurur:

"Öz durumuma nəzər yetirdim. Bir də gördüm ki, dünyəvi əlaqələrə dalaraq batmışam. Bu əlaqələr məni hər tərəfdən sarmışdır. Etdiyim işləri gözdən keçirdim. Onların ən gözəli təlim və tədris idi. Fəqət bu sahədə də əhəmiyyətsiz və axirət yolu faydası olmayan elmlərlə məşğul olduğumu anladım. Tədris haqqındakı niyyətimi yoxladım. Onun da Allah rizası üçün deyil, mövqə və şöhrət qazanmaq qayəsi ilə olduğuna qənaət gətirdim. Bu halimla uçurumun kənarında qərar tutduğuma və əgər vəziyyətimi düzəltmək

üçün hərəkətə keçməzsəm atəşə yuvarlanacağıma qənaət gətirdim. Qəti olaraq yəqin etdim ki, sufilər həqiqətən Allah yolunu tutan, tapan kimsələrdir. Onların gedişləri gedişlərin ən gözəlidir. Getdikləri yol yolların ən doğrusu, əxlaqları da əxlaqların ən təmizidir. Dünyadakı bütün ağıllı insanların ağılları, hikmət sahiblərinin hikmətləri, şəriətin bütün təfərrüatlarını bilən zahir üləmasının elmləri, (həqiqəti təmsil edən) sufilərin gedışat və əxlaqından bir şeyi dəyişdirmək və ya yerinə daha yaxşılığını qoymaq üzərə bir araya gəlsələr də buna müvəffəq ola bilməzlər. Onların zahir və batılindrindəki hərəkət və duyğuların hamısı nübüvvət qəndilinin (Allah Rəsulu Hz.Muhammad əleyhissamin) nurundan alınmışdır. Yer üzündə isə nübüvvət nurundan başqa hidayət rəhbəri, nur qaynağı yoxdur".

Həqiqət çıraqı ilə qəlbləri əbədi bir oyanışa səsləyən Mövlana həzrətləri belə buyurur: "Qurana gözünlə baxarsan sətirləri görərsən, ağlnla baxarsan elmi görərsən, qəlbənlə baxarsan eşqi görərsən, ruhunla baxarsan Rəbbini görərsən".

"Mənə səni gərək, səni" deyən Rəbb aşığı Yunus Əmrənin qurtuluş fəryadını, zahiri şəriətdə zirvələrə qalxan İmam Azam Əbu Hənifə həzrətlərinin bütün bunlara baxayaraq Haqqı vasil olma elmini Cəfəri Sadiq həzrətlərindən aldığıni bildirən və "Son iki il olmasaydı Numan (özünü nəzərdə tutur) halak olardı"- deyə səslənən qurtuluş çağırışını duymadan, eşitmədən yaşamaq əlbətdə ki böyük bir ədəbsizlik olardı. Mövlana Həzrətlərinin bildirdiyi məqamları mənalı ömür səhifələrində eyni ilə yaşayan İmam Qəzzali həzrətləri bu müdhiş qurtuluşun sırlarını belə açıqlayır: (Qulluq üfüqündə dərinləşdikcə) gördüm ki hər şey peygəmbərlər peygəmbərinin (Muhammad əleyhissalamın) ruh feyzinə sığınmaqdan ibarətdir. Gerisi isə sadəcə yalan və boşluqdan, vəhm və xəyalдан ibarətdir. Ağıl isə bir heçdir. Sadəcə hüdud..."

Yaxşının Yanında Səf Tutmaq

Əmri bil-məruf və bəhyi anil-mün-kər... Yəni yaxşılığı əmr etmək, pislikdən çəkindirmək... 54 fərz-dən biridir. Namaz, oruc, zəkat, həcc kimi ibadətlərdən sonra gələn, ikinci dərəcəli bir ibadətdir... Əhməd b. Hənbəl əmri bil-mərufun Quran və sünne ilə sabit bir fərz olduğunu deyir. Müsəlman üçün mühüm məsuliyyət olaraq görüldüyü üçün bu qədər ön plana çıxmışdır.

İbadətlər Rəbbimizlə əlaqələrimizi möhkəmləndirir. İbadətlərin bu cəhətinin dərənisi tərəf adlandırıb ilər. Eyni zamanda hər ibadətin ictimai tərəfi də vardır. İbadət edərkən eyni zamanda müsəlmanlar və insanlarla bir növ qarşılıqlı münasibət qurarıq. Namazda camaat ruhu, Ramazanda paylaşma şüuru, zəkatda zəngin-kasib dialoqu, həcdə ümmət idrakı...

“Əmri bil-məruf”da isə birbaşa ictimai əlaqədən söz gedir. Bundan məqsəd *cəmiyyətdə xeyirxahlıq ruhunu canlı tutmaq*,

yaxşılığı hakim qılmaq, pisliklərin yayılaraq toplumu istila etməsini və vicdanları susturmasını əngəlləməkdir. “Əmri bil-məruf” xoşbəxt cəmiyyətin təhlükəsizlik kəməri, toplumun özünü nəzarətdə saxladığı bir sistemdir. Pisliyin cəmiyyətdə yayılaraq orqanızmin qanqrena olmasını əngəlləyən əməliyyatdır.

“Əmri bil-məruf” peyğəmbərlərin sənətidir. Bütün peyğəmbərlər yaxşılığı əmr və tövsiyə etmiş, pislikdən çəkindirmişlər. Allah Rəsulu da yaxşılığı əmr edən peyğəmbər olaraq xarakterizə edilir. “Əmri bil-məruf” Hz. Peyğəmbərin risalət vəzifəsinin bir parçasıdır. Ayəyi-kərimədə belə buyurulur: “...(O Peyğəmbər) onlara yaxşı işlər görməyi buyurar, pis işləri qadağan edər...” (əl-Əraf, 157)

“Əmri bil-məruf” müsəlmanın əsas xarakteridir. Hətta onu inanmayanlardan fərqli qılan amildir. O, yaxşılıqların yayılması, pisliklərin kənarlaşdırılması üçün çalışır. Bu

cəhəti ilə peyğəmbər yolunun yolcusudur. Bu, kişi-qadın hər kəsin vəzifəsidir. “Mömin kişilərlə mömin qadınlar bir-birinə dost-durlar (hayandırlar). Onlar (insanlara) yaxşı işlər görməyi əmr edər, pis işləri yasaq edər, namaz qılıb zəkat verər, Al-laha və Peyğəmbərinə itaət edərlər”. (Ət-Tövbə, 71)

Hər bir müsəlman gücünün çatdığı sahədə əmri bil-mərufla məsuldur. Ailədə, məktəbdə, iş yerində və s. Allah-Təala: “İçərinizdə (insanları) yaxşılığa çağırın, xeyirli işlər görməyi əmr edən və pis əməl-ləri qadağan edən bir camaat olsun!” (Ali-İmran, 104) buyurur. Əks təqdirdə bütün cəmiyyətin tənəzzülünü izləməkdən başqa çarə qalmayacaq. Digər tərəfdən Qurani-Kərimdə “əmri bil-məruf” a riayət etməyənlərin həlakından söz açılaraq bizə iibrət dərsi verilir. (Əl-Bəqərə, 66-67; Əl-Əraf, 163-166)

Həzrət Peyğəmbər buyurur: “*Bir pis əməl gördüyüünüz zaman onu əlinizlə düzəldin, buna gücünüz çatmasa dilinizlə düzəldin. Buna da gücünüz çatmasa qalbinizlə nifrət edin. Bu da imanın ən zəif nöqtəsidir*”. (Müslim, İman 78)

Bu hədisin izahında əli ilə yaxşılığı əmr etmək dövlət başçılarının, dili ilə pislikdən çəkindirmək alımların, qəlbi ilə nifrət etmək məsuliyyəti də camaatin məsu-liyyətidir deyilmişdir.

Lakin bu təkbaşına yetərli deyil. Peyğəmbər varisi alımlar yaxşılığın hakim olması üçün xüsusi cəhd sərf etməlidirlər. Bu zaman “əmr”, “irşad”, “təbliğ” və “təvsiyə” məfhumları ön plana çıxır.

Qəlbində nifrət etmək camaatin işidir dedik. Ancaq bu laqeyd qarşılanmamalıdır. İlk növbədə belə bir addım *yaxşılıq tarəfdarı olmaqdır*. Hansı səfdə olduğunu göstərməkdir. Pisliyin yanında yer almadığını, onu qəbul etmədiyini bədən dili ilə söyləməkdir. Bir duruş sərgiləməkdir. Hədisdə keçən “əmr” burada “işarə” mənası qazanır.

“Əmri bil-məruf” fördiləşməyin və laqeydliyin yayıldığı zəmanəmizdə məsu-

Oxucu nöqteyi-nəzərindən baxsaq, jurnallar hər ay sevdiyimiz bir dostdan biza gələn bi məktub kimidir. Bu qədər yaxın, bu qədər şirindir. Jurnalların işlədiyi mövzular, verdiyi mesajlar hayatı əhəmiyyət kəsb edir. Yaxşılığa yönləndirmək, pislikdən çəkindirmək və jurnalların üzərinə düşən ən əsas vəzifələrdəndir.

liyyətin altına girmək adına həyata keçiriləcək mühüm bir ibadətdir. Yəni müsəlman içində olduğu vəziyyət və şərtlərə görə bu məüuliyyəti dərk edəcəkdir. Əlin-dəki imkan və fürsətləri bu məqsəd istiqamətində dəyərləndirəcəkdir. İdarə və güc strukturunun yanında QHT-lər, vəqflər, dərnəklər, radio, televiziya, kitab, qəzet, jurnal; bütün xidmət vasitələrini bu yolda səfərbər edəcək. Bir sözlə *yaxşılığın yanında olacaq*.

Bu bir həqiqətdir ki, jurnallar son əsrə cəmiyyətdə müəyyən fikir və təməyüllərin vüsət tapmasında böyük rol oynamışdır. Kütlələri istiqamətləndirmədə son dərəcə təsirli yayın orqanı olmuşdur. İdeoloji hərəkatlar, ədəbi fəaliyyətlər, sənət fəaliyyətləri insanlara jurnal vasitəsi ilə çatdırılmışdır. Eyni şəkildə İslamin könüllərə çatdırılmasında və insanlara İslam şürurunun aşilanmasında da jurnalların mühüm yeri var. Televizor, internet və bu kimi vasitələr artıq həyatımızda daha çox yer etmişsə də, yaxşılıların yayılması və pisliklərin aradan qaldırılmasında jurnallar hələ də öz yerini qoruyub saxlayır.

Oxucu nöqteyi-nəzərindən baxsaq, jurnallar hər ay sevdiyimiz bir dostdan biza gələn bi məktub kimidir. Bu qədər yaxın, bu qədər şirindir. Jurnalların işlədiyi mövzular, verdiyi mesajlar həyati əhəmiyyət kəsb edir. Yaxşılığa yönləndirmək, pislikdən çəkindirmək və jurnalların üzərinə düşən ən əsas vəzifələrdəndir. Bu baxımdan jurnal-ların, ümumiyyətlə isə qəzet və televiziya kimi informasiya vasitələrinin məsuliyyəti çox böyükdür.

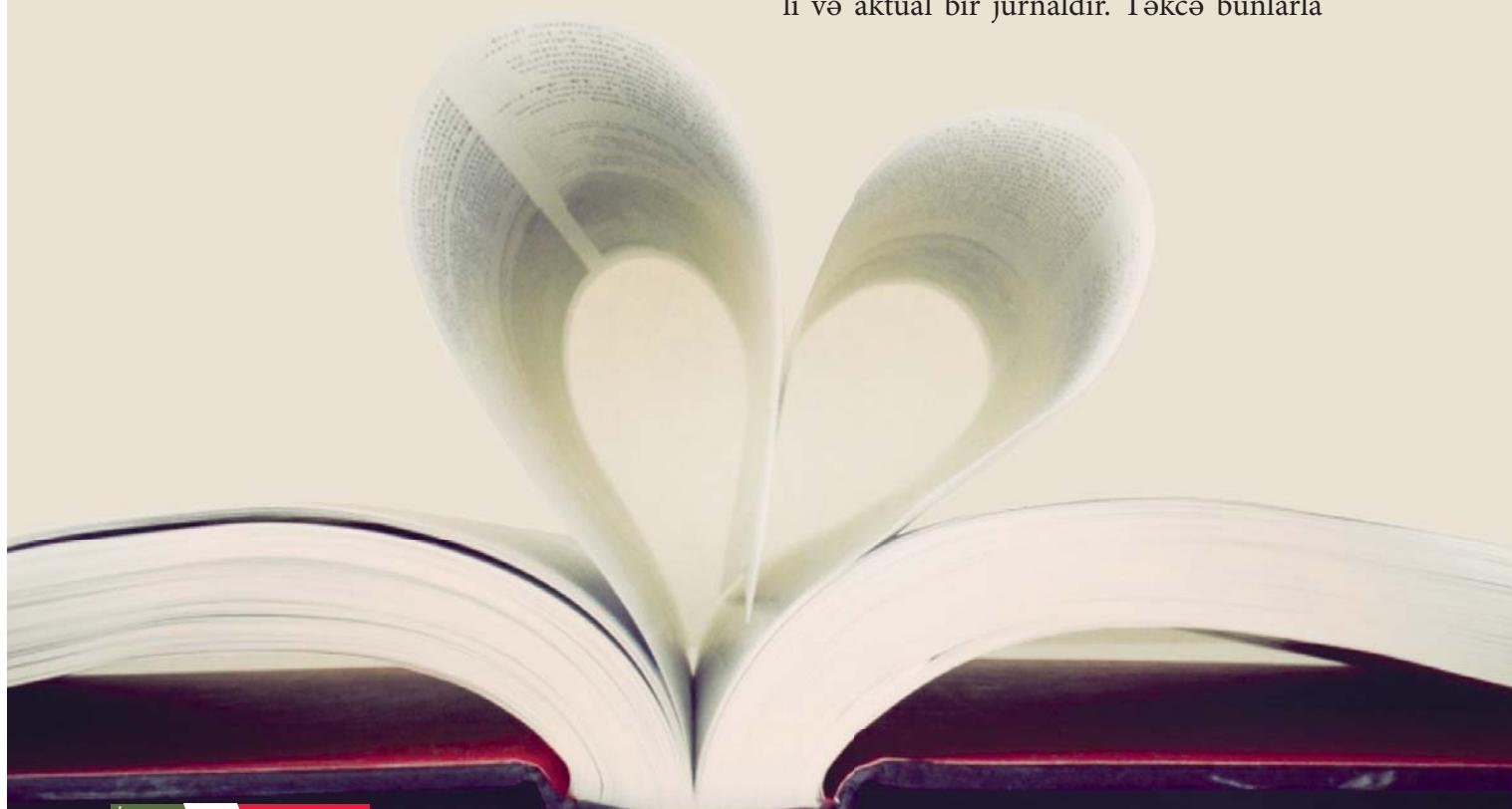
NƏ ÜÇÜN OXUMALI?

Söz yadigardır. Həmçinin də tarixdir. Sözdən söhbət açarkən yazılışmiş sözlərdən söhbət gedir. İşıq üzü görən hər hansı jurnal, qəzet və kitabların əksəriyyəti tarixi əhəmiyyətə malikdir. Vaxtı gələndə biz bu cür jurnallara, qəzətlərə və ya kitablara baş vururuq, onlardan məlumat əldə edirik. Dünyada çox sayıda jurnal, qəzet işıq üzü görür. Bunların içində elmi, fəlsəfi, ictimai, siyasi və iqtisadi olanlar olduğu kimi, dini, mənəvi, estetik olanları da vardır. Ancaq bunların cəmiyyətə, xalqa hansı faydaları verdiyinə baxdığımızda, həqiqətən də, bunu təsbit etmək çox müşkül məsələdir.

Hər dövrün özünəxas elmi-ictimai jurnalları işıq üzü görür. Ancaq bunlar xalqa nə qədər əxlaqi, mənəvi dəyərləri

aşılır? Bu gün əgər bir jurnal işıq üzü görürsə, xalqa milli-mənəvi dəyərlərini aşılıyrsa, xalqın öz milli mentaliteninin dərkində mühüm rol oynayırsa, deməli, bu cür jurnalların bir faydası var. Məhz “İrfan” jurnalı da bu missiyani daşıyır.

“İrfan” jurnalı mənim gözümədə çox “gənc” bir jurnalıdır, baxmayaraq ki, 100-cü sayı işıq üzü görür. Çünkü hələ jurnalın “parlaq gələcəyi” öndədir. Hələ deyəcək çox “sözü”, görəcək çox “ishi” var. Təbii ki, Azərbaycanda “İrfan” jurnalı ilk jurnal da deyil, son jurnal da olmayıacaq. Azərbaycanın elmi-ədəbi mühitində çox-sayılı jurnallar işıq üzü görür. Ancaq bunu da qeyd etmək lazımdır ki, “İrfan” jurnalının xüsusi yeri var. Həm dizaynı baxımından, həm də gündəmə gətirdiyi ana mövzuları baxımından çoxşaxəli, maraqlı və aktual bir jurnalıdır. Təkcə bunlarla

kifayətlənmir, xalqa milli-mənəvi, dini-etiik qaydalarını da öyrədir, xalqımızın öz milli keçmişlər ilə həməhəng gələn dini dəyərlərinin qorunmasında da mühüm rol oynayır. Əsas şərt dindən bəhs etmək deyil, əsas şərt ondan ibarətdir ki, dini düzgün bir şəkildə insanlara çatdırmaq, xalqın milli-mənəvi duyğularına zidd olan görüşlərinə qarşı çıxməqdır. Məhz “İrfan” jurnalı da bu məqsədi daşıyır.

“İrfan” ictimai-fikir jurnalıdır. Əxlaqi jurnalıdır. İnsanlara əxlaqdan, mənəviyyatdan bəhs edir. Əxlaqın, mənəviyyatın olmadığı yerdə həmişə xaos, terroizm, anarxiya, qorxu və şiddet vardır. İnsanların bir-birinə qarşı olan zorakı davranışlarının səbəbi əxlaqi dəyərlərdən uzaqlaşmanın təzahürüdür. Bir insan baş-qalarına qarşı münasibətini hansı müstəvidə tənzimləyəcəyini bilmədikdən sonra, təbii ki, qətləm da, oğurluq da baş verə bilər. Bunun qarşısını alacaq yeganə vasitə maarifləndirmə vasitəsidir. Maarifləndirmə vasitələri müxtəlifdir: həm ailədaxili maarifləndirmə, həm məktəbdəki maarifləndirmə və nəhayət, informasiya vasitəsi ilə maarifləndirmə. İnfomasiya vasitələrinin çoxu günümüzdə televiziya, internet, xəbər portalları, qəzet və jurnallardır.

Bu gün dünya elə bir hala gəlmışdır ki, biliklər topluluğu nəticəsində insan nəyi və necə oxuyacağını bilmir. Necə deyərlər, məlumatlar, biliklər çoxalmış, ancaq zaman məhdudlaşmışdır. Müstəqil elmlərin meydana gəlməsi, hər elmin öz predmeti və funksiyasının olmasından dolayı bu gün insanların çoxu bütün bu elmləri oxumağa imkan tapa bilmir. Sadəcə səthi olaraq qısa məlumat əldə edərək müəyyən dərəcədə onun haqqında biliyə sahib oluruq. Bugünün ən böyük problemlərdən biri də nəyi və necə oxumaqdır. Nə qədər oxumalıyıq? Nəyi öyrənməliyik? Keşməkeşli həyata çevrilən dünyamızda

Bu gün insanları haqq yola dəvətin, düzgün yolun təbliğinin nə qədər önəmlı olduğu hər kəsə məlumdur. Bəşəriyyət imana susamışdır. Mənəviyyat axtarışına çıxmışdır. İnsanların mənəvi boşluğunu doldurmaq, insani duyğularını oyandırmaq vaxtıdır. Bunun üçün də mənəvi, dini, əxlaqi dəyərləri ehtiva edən kitabları, jurnalları oxumaq zəruridir.

hal-hazırda yaşanan sosial sıxıntılardan, fərdi problemlərdən sıyrılib oxumağa necə vaxt ayıraq? Əlbəttə ki, bu cür sualları çoxaltmaq da olar. Ancaq bir şeyi də unutmamaq lazımdır, bizə nə lazımdırsa, onu oxumaq və həm bu dünyamızı aydınlatacaq, həm də axırətdə bizim nicatımıza vəsilə olacaq elmləri oxumalıyıq.

Bu gün insanları haqq yola dəvətin, düzgün yolun təbliğinin nə qədər önəmlı olduğu hər kəsə məlumdur. Bəşəriyyət imana susamışdır. Mənəviyyat axtarışına çıxmışdır. İnsanların mənəvi boşluğunu doldurmaq, insani duyğularını oyandırmaq vaxtıdır. Bunun üçün də mənəvi, dini, əxlaqi dəyərləri ehtiva edən kitabları, jurnalları oxumaq zəruridir. Məhz bu dəyərləri özündə cəm edən jurnallardan biri də “İrfan” jurnalıdır.

Beləliklə, qoy “İrfan” jurnalı sizin iş həyatınızda masaüstü jurnalınızın olsun. Səyahətə çıxarkən yanınızda “sirdaşınız”, istirahət vaxtlarınızda həmsöhbətiniz olsun. Şəxsi kitabxananıza gözəllik qatsın. Necə deyərlər, oxuduqlarınıza, elminizə irfan qatsın.

Süzgəc Testi

Düşünürəm ki, çoxunuz son il lərdə xaricdən ölkəmizə gətirilən avtomobilərin yan güzgülərindəki ərəb, ingilis və ya korea dilərindəki yazıları görmüsünüz. Yan güzgülərdə yazılan bildirişin hansı dildə olmasına baxmayaraq mənaları eynidir. Avtomobili istehsal edən şirkətlər əvvəlcədən qəzaların baş vermə səbəblərini nəzərə alaraq sürücüləri xəbərdar edirlər ki, yan güzgülərdən görünən görüntülər və məsafələr həqiqəti eks etdirmir. Belə ki, sürücü yan güzgülərdən gördüyü obyektlərin uzaqlığına aldanmamalı və həmin obyektlə idarə etdiyi avtomobil arasında məsafəni daha dəqiq analiz etməlidir. Əksər hallarda sürücülər avtomobilərini daha dar yerlərdə park etdikləri zaman yan

güzgülərdən istifadə edirlər. Bu zaman arxada və ya yan tərəflərdə olub, güzgülərdə görünən obyektlərlə idarə etdiyimiz avtomobil arasındaki məsafə uzaq görünən də real vəziyyətdə güzgündə görünəndən da-ha qıсадır. Bu vəziyyətdə baş verən xırda bir diqqətsizlik və güzgündəki məsafələrə inam bir anda baş verəcək qəzaya səbəb ola bilər. Ümumiyyətlə baxdıqda avtomobil istehsalçıları gələcək müştərilərini bu mövzularda maarifləndirdikləri üçün böyük bir minnətdarlığı haqq edirlər. İstehsalın bütün sahələrində bu kimi anlayışlı münasibətlərə yer verilsəydi nə olardı ki? Heç kim bir-birini aldatmayıb əlindəki malı müştəriyə təqdim edərkən o malın bütün problemlərini, istifadə qaydalarını, nəyə yarayıb, yaramadığını bildirsə bəlkə

də insanlararası münasibətlər daha fərqli olardı.

Giriş sadəcə avtomobilərin yan güzgülərində görünən məsafələrin bizim gözlərimizdə fərqli görünməsindən ibarət olsa da həyatımızın hər tərəfində gözlərimizin aldanması və bu aldanma nəticəsində də fikirlərimizin mənfi şəkildə formalaşması qaćınılmazdır. Bəlkə də çox adam mənimlə razılaşmaya bilər, amma mən düşünürəm ki ətrafdə gördükərimiz hər şey öz həqiqi görünüşündən fərqlidir. Gözəl gördükərimiz çirkin, çirkin gördükərimiz gözəl ola bilər. Ancaq bu onu deməyə əsas vermir ki, bütün çirkinlər gözəl, bütün gözəllər isə çirkindir. Gözlərimiz dünyadan böyük olan günəşi xırda bir obyekt olaraq görə bilirsə deməli gözlərimiz hər şeyi olduğu kimi deyil göründüyü kimi görə bilir. Bizim beynimiz də əsasən gözüümüzün həqiqi görmədiklərini qəbul edir və bizi bu gördükərimizə inanmağa istiqamətləndirir. İşin nəticəsində də qaraya ağ, ağa isə qara deyirik. Bu gün bütün insanlığın yaşıdagı ən problemli məsələlərən bir də məhz budur. Əsas problem olaraq görünən isə bizim ixtiyarı olaraq gördükərimizin təsirinə düşməyimiz deyil əksinə başqalarının bizə həqiqəti fərqli göstərib bizim düşüncəmizdə müxtəlif hadisələrə və obyektlərə fərqli fikir formalaşdırırlarıdır.

Bu gün bütün hadisələrin analizində ən çox istifadə edilən metodlardan biri də birbaşa gözlə görülənlərin dəyərləndirilməsidir. Hər gün izlədiyimiz və birbaşa gözümüz vasitəsi ilə məlumatların ötürülməsinə xidmət edən televiziyalarda yayınlanan reklam çarxlarındakı məhsulla real alıb istifadə etdiyimiz məhsul arasında olmazın fərqlər vardır. Bu gün İslam dinini pişləmək, insanların gözüdən salmaq üçün televiziya və başqa vasitələrlə verişlər və qərəzli xəbərlər hazırlanır, insanlara hazır məhsul kimi təqdim edi-

lir. İslam dininin gözəlliklərindən bixəbər olan biçarə insanlar da düşüncə etibarilə gördükərinə inanmaq moduna kodlandığı üçün bütün bu gördükərinə rahatlıqla inanır və ətrafindəki insanlar arasında təbliğat və təşviqat işlərinə başlayırlar. Vay o gündən ki, biz ətrafımızda olan insanları da görünüşlərinə görə dəyərləndirək.

Və son olaraq düşünürəm ki, hər birimizin Sokratın testi kimi bir testə ehtiyacı vardır: Bir gün bir tanışı filosof Sokrata rast gəlir və deyir:

-Dostumla bağlı nə eşitdiyimi bilirsəm?

-Bir dəqiqə gözlə! Mənə bir şey söyləməzdən əvvəl sənin kiçik bir testdən keçməyini istəyirəm. Buna 3 süzgəc testi deyilir.

-Üç süzgəc testi?

-Doğrudur... Mənimlə dostun haqqında söhbətə başlamazdan əvvəl bir az dəyanıb nə deyəcəyini süzgəcdən keçirmək yaxşı bir fikirdir.

-Birinci süzgəc doğruluq süzgəcidir. Mənə bir azdan söyləyəcəyin şeyin tama-mən doğru olduğundan əminsənmi?

-Xeyr! Əslində bunu sadəcə eşitdim və...

-Oldu... Beləliklə, sən bunun həqiqətən doğru olub-olmadığını bilmirsən. İndi isə ikinci süzgəci yoxlayaq - yaxşılıq süzgəcini...

-Dostum haqqında mənə demək istədiyin şey yaxşı bir xəbərdir?

-Xeyr, tam əksinə...

-Beləliklə, onun haqqında mənə pis bir xəbər demək istəyirsən və bunun da doğru olduğundan əmin deyilsən. Amma yenə də testdən keçə bilərsən. Çünkü, son bir süzgəc qalib, işə yarayan süzgəc.

-Mənə dostum haqqında söyləyəcəyin xəbər mənim işimə yarayacaqmı?

-Xeyr, heç yaramayacaq!

-Yaxşı... Əgər mənə deyəcəyin xəbər doğru deyilsə, yaxşı deyilsə və işə yararlı, faydalı deyilsə mənə niyə deyirsən?

31 mart dəhşəti

Bildiyimiz kimi I Dünya müharibəsindən sonra Rusiyada yaranmış içtimai-siyasi vəziyyətdən istifadə edən erməni millətinin siyasiləri uzun illərdən bəri bəslədikləri nifrətlə öz istəklərinə bolşevizm bayrağı altında nail olmağa cəhd edirdilər. Çar Rusiyası Zaqafqaziyani asanlıqla idarə etmək, Osmanlı dövlətini zəiflətmək üçün ermənilərin (Azərbaycan bölgüsündürüləndən sonra 1813-cü il Gülüstan və 1828 -ci ildə Türkmençay müqaviləsi) İran və Osmanlı dövlətinin ərazisindən köçürülməsinə rəhbərlik edir. Onların qədim Azərbaycan ərazisində öz dövlətlərini yaratmasına söz verilir və bu istiqamətdə real işlər görülür. Beləliklə, Çar Rusiyası ordusunun tərkibində erməni millətindən ibarət olan hərbi birləşmələr yaradılaraq hərbi hazırlığa başlanılır. Yaradılan erməni hərbi birləşmələri 1918-ci ildə artıq döyük təcrübəsinə malik olan azgrün bir ordu kimi formalasır. Digər tərəfdən yada salmaq lazımdır ki, rus işğalçıları Azərbaycan

türklerinin Qacarlar dövləti və Osmanlı imperiyasındaki qan, dil, din, adət-ənənələrlə bağlı, qohumları ilə bağlarını, əlaqələrini kəsmək üçün, buranın əhalisini tatar adlandırmışdır. Ən böyük zərbəni isə dinə qarşı vurmuşlar ki, bu bölüçülük nəticəsində (sünni-şii) özlərinə məxsus dini idarələri yaratmışlar. Bunların nəticəsində isə ruslarca can-başla xidmət edəcək zadəganlar sinfi bəy və ağalar, din xadimləri tərbiyə etmiş, milli şüuru dolaşdırılmış, öz istəklərinə uyğun bir toplum yetişdirmişlər. Bütün bunların nəticəsidir ki, toplumun zaman-zaman milli yaddaşı silinmişdir. Bu prosesi yaxşı izləyən düşmənlərimiz zaman-zaman burlardan öz məqsədləri üçün istifadə etmişlər.

1918-ci ilin martından başlayaraq bütün Bakı quberniyasında yaşayan azərbaycanlıların, müsəlmanların buradan çıxarılması məqsədini güdən cinayətkar planın reallaşdırılmasına başlanıldı. 3 gün ərzində azərbaycanlılara qarşı törədilən qətlamlar əlbətə ki, qabaqcadan düşünülmüş məkrli

siyaset idi. Həmin dövrdə erməni siyasi partiyaları guya "Böyük müsəlman Dövləti" düşüncəsini elə beşikdə boğmaq üçün hərbi sursatla təchiz olunmuşdu. Təqribən 8000-dən artıq erməni əsgəri müxtəlif cəbhələrdən Bakıya gətirilmişdir. Bundan başqa "Qızıl Qvardiya" adı altında yaradılan 12-13.000 nəfərlik ordunun da 75% ermənilərdən ibarət idi. Qabaqcadan hazırlanmış anlaşma əsasında bolşevik-erməni koalisiyası bütün cəbhə boyu hücuma kecdi. 1918-ci il 30 mart axşam saat 5:00-da Bakıda ilk atəş səsi eşidildi. Əvvəlcədən planlaşdırılmış şəkildə təkcə erməni əsgərləri deyil, Bakıdakı ermənipərəstlər də bu savaşa qoşulmuşdular.

Yaxşı hərbi hazırlıqlı erməni əsgərləri müsəlmanların evlərinə basqınlar edərək, onları öldürür, evləri yandırır, 3-4 günlük körpələri xəncərlə qətl edir, uşaqları alovlar içində atırdılar. Arxiv materiallarına əsasən, İçərişəherin girişində qulaqları, burunları kəsilən, orqanları parça-parça edilən 57 qadının meyidi tapılmışdı. N. Nərimanov erməni əsgərlərinin törədikləri qətlialar haqqında qeyd edir: hətta bolşevik olan bir müsəlmana belə aman verilmədi. Daşnaklar "bolşevikliyinizi tanımiriq, bir halda ki müsəlmansınız, bu yetər", deyirdilər. Nəyin ki kişilər, hətta hamilə qadınlar da onlardan canlarını qurtara bilmirdilər. 1918-ci ildə erməni hərbi birləşmələri tərəfindən Bakı və Şamaxıda, Zəngəzurda, Naxçıvanda, Qarabağda, Kürdəmirdə, Neftçalada, Salyanda, Qubada, Xaçmazda, Lənkəranda, Hacıqabulda və digər bölgələrdə azərbaycanlılar kütłəvi qırğına məruz qaldı. Təkcə Bakıda üç gün ərzində 12.000 nəfər qətlə yetirilmişdi.

1918-ci ilin mart ayında Şamaxının 58 kəndi Bakı Sovetinə bağlı erməni ordusu tərəfindən dağdırılmış və 8-10 minə yaxın insan öldürülmüşdü. Quba qəzasına gəndərilən erməni silahlı birləşmələrinə isə S. Şaumyanın bilavasitə əmr alan Hamazasp başçılıq edirdi. Aprel ayında bu bölgənin 122 kəndi dağdırılmış, minlərlə müsəlman türk və ləzgi qətlə yetirilmişdir. Erməni hərbi

birləşmələri tarixi məlumatlara görə Quba-da 16 mindən artıq insanı vəhşicəsinə qətlə yetirmişdilər.

Heç təsadüfi deyil ki, 2007-ci ilin aprelin əvvəllərində Quba ərazisində kütłəvi məzarlıqlar aşkar edilmişdir. Genosid qurbanı olmuş azərbaycanlıların kütłəvi məzarlıqlarının çoxu isə işğal olmuş Qarabağda və müasir Ermənistən ərazisində yerləşir. Vaxtı ilə erməni Vaaram 1918-ci ildə azərbaycan turklərini və müsəlmanları necə qırğıını belə danışındı: "Azərbaycan müsəlmanlarına gullə sərf etmək heykdir. Mən Basarkeçerdə (Vardenis) belə edirdim: qadın və uşaqları quyuya doldurub daşlarla axırlarına çıxırdım".

Həmin dövrdə Zəngəzur qəzasında 115 azərbaycanlı kəndi məhv edilmiş, 10 minə yaxın insanlar qətlə yetirilmişdir. Erməni silahlı birləşmələri Naxçıvan qəzasının onlarla kəndini yandırmış və minlərlə insani öldürmişdə. 1918-ci ildə erməni silahlı əsgərləri Qarabağın dağlıq hissəsində 150 kəndi dağıtmış və əhalisi ilə birlikdə tama-milə məhv etmişlər. Ermənilər Azərbaycanın bütün bölgələrində kütłəvi qırğınlardan törətdikdən sonra S. Şaumyanın planına görə ordu Gənceyə yeridiləcək və sonda digər bölgələrdəki ermənilərlə birləşəcəkdi. Amma 1918-ci ilin mayında ADR-nın qurulması, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda ölüm-dirim mübarizəsinin başlaması işgalçlarının planlarının puça çıxması ilə nəticələndi. Xalqımızın qeyrətli oğullarının ciddi səyləri və Nuru Paşanın rəhbərlik etdiyi müsəlman türk əsgərləri harayımıza çatmasayıdı, 50 ilə yaxın xarici havadarlarına arxalanan erməni hərbi birləşmələri silahsız, əliyalın əhalimizi son nəfərinədək məhv etməyə çalışacaqdı.

Bu gün tarixi faktlardan zəruri iibrəti götürərək, iki əsrədə azərbaycanlılara qarşı törətdilmiş etnik təmizləməni tarixi faktlarla dünya ictimaiyyətinə çatdırımılyıq. Güclü Azərbaycan dövləti tərəfindən bu sahədə atılan mətin addımlar təqdirəlayıqdır.

YAXŞILIĞI ƏMR EDİB, PİS ƏMƏLLƏRDƏN ÇƏKİNDİRMƏK

Uca Allahın bizim üçün seçdiyi son və haqq din heç şübhəsiz ki, İslamlıdır.

İslama inanan və inandığını həyatda tətbiq edən kimsələrə müsəlman adı verilir. Bütün bunlarla bərabər həqiqi müsəlman İslamın əmr və qadağalarını yalnız özü yerinə yetirməklə yetinməməli başqalarına da yaxşı işləri əmr edib pis işlərdən çəkindirməlidir.

“Əmri bil məruf, nəhiyi anil münkə - yaxşı işləri görməyi əmr edib pis əməllərdən çəkindirmək” vəzifəsi İslamdan qabaqkı bütün haqq dinlərdə də olmuşdur. Bu, bütün peyğəmbərlərin və-

zifəsi olmuşdur. Ümumiyyətlə Uca Alahın peyğəmbərlər göndərməsinin əsas hikməti insanlara onların vasitəsi ilə yaxşı işləri görməyi əmr edib pis əməlləri də yasaqlamaqdır.

Allah-Təalanın razı qaldığı və bizlərə əmr etdiyi hər şey yaxşı, Onun razı olmadığı və bizə qadağan etdiyi hər şey də pisdir.

Başqa bir ifadə ilə desək İslama uyğun olan hər şey yaxşı, İslama uyğun olmayan hər şey pisdir.

Demək ki, kiminsə ağlına və düşünəcəsinə görə yaxşı və pis anlayışı məqbul deyildir. İslamın yaxşı qəbul etdiyi hər şey yaxşı, pis qəbul etdiyi hər şey də pisdir.

İnsanlığa səadət bəxş etmək üçün gəndərilən İslama görə yaxşı işlər görməyi əmr edib pis əməlləri qadağan etmək bütün müsəlmanların üzərinə fərzdir.

Necə ki, bir ayədə Uca Allah belə buyurur:

“(Ey müsəlmanlar!) İçərinizdə (insanları) yaxşılığa çağırın, xeyirli işlər görməyi əmr edən və pis əməlləri qadağan edən bir camaat olsun! Bunlar (bu camaat), həqiqətən nicat tapmış şəxs-lərdir.”¹

Peyğəmbərimiz də (səs) bu barədə belə buyurmuşdur:

“Sizdən hər hansı biriniz bir pislik görüyü zaman onu əli ilə düzəltsin. Buna güccü yetməzsə onu dili ilə düzəltsin. Buna da güccü yetməzsə (heç olmasa) qəlbə ilə (həmin o pis əmələ) ilə nifrat etsin. Bu da imanın ən aşağı mərtəbəsidir.”²

Demək ki, kamil müsəlman, bir pislik gördüyü zaman gücü nisbətində onu aradan qaldırmalı buna gücü yetmirsə heç olmasa ən azından onu xoş qarşılamamalıdır. Bu hər bir müsəlmanın vəzifəsidir.

Bunun üçün Allah-Təala Qurani-Kərimdə möminlərin vəsflərini sayarkən “Əmri bil məruf, nəhiyi anil münkər yəni yaxşı işləri görməyi əmr edib pis əməlləri qadağan etməyi” onların ən böyük vəsfə olaraq vurgulamış və bu vəsfə daşıyanların ən yaxşı kimsələr olduğunu açıq bir şəkildə bəyan edərək belə buyurmuşdur:

“(Ey müsəlmanlar!) Siz insanlar üçün zahirə çıxarılmış ən yaxşı ümmətsiniz. (Onlara) yaxşı işlər görməyi əmr edir, pis əməlləri qadağan edir və Allaha inanırsınız...”³

Başqa bir ayədə isə belə buyurulur:

“Mömin kişilərlə mömin qadınlar bir-birinə dost hayandırlar. Onlar (insanlara) yaxşı işlər görməyi əmr edər, pis işləri yasaq edər, namaz qılıb zəkat verər, Allaha və Peyğəmbərinə itaət edərlər. Allah, əlbəttə ki, onlara rəhmət edəcəkdir. Allah, həqiqətən, yenilməz qüvvət və hikmət sahibidir!”⁴

“Mömin kişilərlə mömin qadınlar bir-birinə dost hayandırlar. Onlar (insanlara) yaxşı işlər görməyi əmr edər, pis işləri yasaq edər, namaz qılıb zəkat verər, Allaha və Peyğəmbərinə itaət edərlər. Allah, əlbəttə ki, onlara rəhmət edəcəkdir. Allah, həqiqətən, yenilməz qüvvət və hikmət sahibidir!”⁵

edəcəkdir. Allah, həqiqətən, yenilməz qüvvət və hikmət sahibidir!”⁴

Demək ki Allah-Təalanın razi qalacağı həqiqi müsəlman ola bilmək üçün, yaxşı işlər görməyi əmr edib, pis işləri qadağan etmək şərtdir. Gücü nisbətində hər bir müsəlman bu vəzifəni yerinə yetirməlidir. Ancaq təessüflər olsun ki, bu gün müsəlmanların böyük əksəriyyəti “əmri bil məruf, nəhiyi anil münkər” vəzifəsini yerinə yetirmirlər. Nəyin ki başqlarına yaxşılığı əmr edib pis əməlləri qadağan etmək hətta öz övladlarına qarşı belə bu vəzifəni yerinə yetirmirlər. Bu vəzifəsini yerinə yetirənlər də şiddətli bir şəkildə qınanırlar.

Allah Rəsulu bir hədisində bizə belə xəbərdarlıq edir:

“Nəfsim əlində olan Allaha and içirəm ki, ya yaxşılığı əmr edib, pis əməlləri qadağan edərsiniz ya da Allah-Təla sizə əzab göndərər. Sonra Allaha yalvarıb dua etsəniz də duanız qəbul olunmaz.”⁵

1. Ali-İmran, 104.

2. Müslim, Muxtarul Əhadis sh: 144.

3. Ali -İmran, 110.

4. Ət-Tövba, 71.

5. Bəzzar, Muxtarul Əhadis sh: 118.

ŞƏMS SURƏSİ

Şəms surəsi Məkkədə nazil olmuşdur, 15 aydır. Bu surə, başlıca bu iki mövzunu ələ alır: 1. İnsan nəfsi və Allahın onu xeyir, şər, hidayət və dəlalətə uyğun olaraq yaratmış olması. 2. Səmud qövmü üzərində təmsili izah edilən azğınlıq. Səmud qövmü Allahın dəvəsini öldürmiş, Allah da onları məhv edib yox etmişdi. Bu mübarək surə, Allahın yeddi məxluquna andla başlayır. Uca Allah günəşə və onun yayılan işıqlığına, günəşin ardından, doğan aya, sonra aydınlığı ilə gecənin qaranlığını sürüb aparan gündüzə, qaranlığı ilə varlıqları örtən gecəyə, sonra dirəksiz olaraq möhkəm göyü bina edən qüdrətli Allaha, yerə və onu donmuş su üzərinə yayana, uca Allahın kamalla mükəmməl edib, fəziletlərlə bəzədiyi insan nəfsinə and içdi. Uca Allah, insanın, Allahın əmr və qadağanlarına tabe olduğu təqdirdə müvəffəqiyyət və qurtuluşa çatacağına; azğınlıq və üsyan etdiyi təqdirdə bədbəxtliyə və ziyana uğrayacağına dair bu varlıqlara and içdi.

And olsun günəşə və onun işığına (günəşin qalxdığı vaxta); *And olsun* (günəşin ardınca çıxan aya); *And olsun onu* (günəş) parlaq edən gündüzə; *And olsun onu* (günəş) örtən gecəyə; *And olsun göyə və onu yaradana*; *And olsun yera və onu döşayana*; *And olsun nəfsə və onu yaradana* (ona biçim verənə); *Sonra da ona günahlarını və pis əməllərdən çəkinməsini* (xeyir və şəri) öyrədənə ki, *Nəfsini* (günahlardan) təmizləyən mütləq nicat tapacaqdır! *Onu* (günaha) batırın isə, albəttə, ziyana uğrayacaqdır. (1-10)

Bundan sonra Uca Allah, Saleh Peyğəmbərin (ə.s.) qövmü Səmudun qıssəsini xatırladır. Səmud qövmü, peyğəmbərlərini yalanlaşmış, yer üzündə azğınlıq və üsyan

etmişdir.¹ Uca Allahın peyğəmbəri Saleh (ə.s.) üçün bir möcüzə olaraq qayadan çıxartdığı dəvəni öldürdülər. Bu qissədə eyni zamanda, Səmud qövmünün o qorxunc həlak ediliş hadisəni qeyd edilir. Bu hadisə, ibrət götürəcək olanlar üçün ibrət olaraq qalmışdır. Bu, Allahın peyğəmbərlərini yalanlayan hər kafir üçün bir ibrət nümunəsidir.

Səmud (qövmü) *azğınlığı üzündən* (Saleh peyğəmbəri) *təkzib etmişdi. Onların ən rəzili* (Allahın bir möcüzəsi olaraq qayanın içindən çıxartdığı dəvəni öldürməyə) *qalxdığı zaman; Allahın peyğəmbəri onlara belə demişdi: "Allahın bu dişi* (maya) *dəvəsinə* (toxunmayın), *onun su içməsinə* (mane olmayın). *Lakin onlar* (Salehi) *yalançı saydilar və onu* (dəvəni) *tutub kəsdilər. Rəbbi də bu günahlarına görə onların kökünü kəsib yerlə yeksan etdi.* (11-14) Bu mübarək surə, Uca Allahın, onları həlak etməyin nəticə və aqibətindən qorxmadığını bildirərək sona çatar. *Çünki O,* (Allah) *bu işin aqibətindən qorxma!* (Allah Səmud qövmünə cəza vermək istəmirdi. Onlar öz cinayətkar əməlləri ilə bu cəzaya layiq oldular. Allah dünyadakı padşahlar, hökmardalar kimi bu və ya digər əməlinə görə qorxan deyildir. Çünkü O etdiyi hər hansı əməl barəsində sorğu-sual olunmaz. Allah mütləq ədalət sahibidir!) (15)

1. Qeyd: «Hz. Saleh (ə.s.) ve Səmud qövmünün həlakı» haqqında daha geniş məlumat almaq istəyənlər İrfan jurnalının 2013-cü il abunəçilərinə hədiyyə etdiyi «Qurani-Kərim və Hədislərə Görə Peyğəmbərlər Tarixi» kitabının 213-228-ci səhifələrinə müraciət edə bilərlər.

Kolud uş acı dillə edilən xidmət sahibinə səvəb qazandırmaz, əksinə, günaha qırınca səbəb ola bilər. Çünkü qırulan bir vəzən təmir etmək qırulan qəlbi təmir etməkdən daha asandır.

■■■

Yunus Əmrə həzrətləri bəls deyir:

*Ağ saqqallı pir xoca,
Biləməz həli necə,
Əmək verməsin həccə
Bir könül yuxarı issə.*

■■■

Xidmət əhlinin yol tədarükü səbir, arxalandığı Mövla olmalıdır.

Xidmətdə müvəffəqiyətin ən əsas açarı səbir uş döziündür.

■■■

Xidmət gəlib-keçici bir sevda deyil. Eşq uş vəcd ilə son nəfəsə qədər davam edəcək ali bir vəzifədir. olar.

■■■

Uzun müddət xidmət fəaliyyəti ilə məşqul olanlarda zamanla xidmətə qarşı doymuşluq hissi baş qaldıra bilir. Hənsi ki, bu hal xidmət əhli üçün təhlükənin başlanğıcıdır. "Artıq bəsdir" füşuncəsi insanı dünyaya çəkən bir nəfəs piçiltisidir.

■■■

Xidmət xüsusilə peyğəmbərlərin uş övliyaların möhkəm yapışlığı elə bir fəzilətdir ki, xəstələnəndə də, hətta ölüm anında bəls bu vəzifəni icra etməyə çalışmışlar.

SÜNNƏTİN Dindəki Əhəmiyyəti

Quranın insanlar tərəfindən anlaşılıb izah edilə bilməsi və onların həyatında tətbiq edilməsi xüsusunda ilk və ən əhəmiyyətli rol Hz. Peyğəmbərə (s.ə.s) aiddir. Bu nöqtədə sünət, Quranın açarı mahiyyətindədir. Nəhl surəsinin 44-cü ayəsində uca Rəbbimiz buyurur: “..Sənə də Quranı nazıl etdik ki, insanlara onlara göndəriləni (hökmləri, halal-haramı) izah edəsən və bəlkə, onlar da düşünüb dərk edələr!”.

Sünət Quranın zəruri, ən ehtiyachi bir açıqlaması və onun həyata tətbiq metodudur. Buna görə də müsəlmanlar Allaha necə itaət edərlərsə, eyni Onun Rəsuluna da itaət etmək məcburiyyətindədirler.

Quran Allah Rəsuluna və Onun sünətinə uyma xüsusunda heç bir müsəlmanı sərbəst buraxmamışdır. Əhzab surəsinin 36-ci ayəsində Rəbbimiz buyurur: “Allah və Peyğəmbəri bir işi hökm etdiyi zaman heç bir mömin kişiye və qadına öz işlərində başqa yol seçmək (öz ixtiyarları ilə ayrı cür hərəkət etmək) yaraşmaz. Allah və Onun Peyğəmbərinə ası olan kəs, şübhəsiz ki, (haqq yoldan) açıq-aydın azmışdır!”.

Buradan belə nəticəyə gələ bilərik ki, əhəmiyyəti cəhətindən sünət Qurandan sonra İslamin ikinci hökm qaynağıdır. Bu səbəblə heç bir müsəlmanın Quranın tərcüməsi və açıqlayıcısı mahiyyətində olan sünətdən uzaq qalması, onu gərəksiz kimi görməsi əsla mümkün deyil. Hz. Quranın canlı nümunəsidir.

Tarix boyunca İslam düşmənləri İslami dağıtmak üçün cürbəcür hiylələrə əl ataraq, müəyyən fitnələr ortaya çıxararaq İslami bəzən çöldən, bəzən də içindən parçalamağa, yıxmağa çalışmışlar. Bu gün də belə neqativ halların şahidi oluruq. Şübhə yoxdur ki, **Sünət düşmənciliyi** isə İslami pozmaq planının ən təsirli parçasıdır.

İslami hökmərin demək olar ki, 90%-i sünət qaynaqlıdır. Ona görə də “hədisləri inkar etmək və xüsusilə də sünətə qarşı çıxmak, sünəni gərəksiz görmək” birmənalı şəkildə İslamin 90%-ni yox saymaq deməkdir. Bu, müsəlmanlara yeridilməyə çalışılan İslam düşmənlərinin fikridir.

Sünət gözardı edilərsə, tətbiqatdan çıxarıllarsa, dinin dirəyi olan namaz belə ortadan qalxar. Çünkü biz namazı Quran'dan deyil, sünətdən öyrənirik. Quran'da

namazın qılınlış şəkliylə əlaqəli heç nə yoxdur. Öncəki peyğəmbərlərdən bəhs edərkən bir qiyam kəlməsini eşidirik, rüku, səcdə kəlməsini görürük. Bəs müsəlman Allahın əmri olan namazı necə qılacaq? Məhz belə bir məqamda Allah Rəsulu buyurur: “*Məni necə namaz qılarkən gördünüzsə, o şəkildə namaz qılın*”.

Bunu da əlavə edək ki, “sünət məni maraqlandırmaz, sünətə nə gərək var?” fikri müsəlmani dindən çıxardar. Onun üçün “sünət önəmli deyil” deyən və ya deyəcək olan insanlar bunu gözə alırlar. Çünkü bu dinin iki qaynağı var; 1) Quran və 2) Sünət, hədislər.

Səhabələr Hz. Peyğəmbərin sünəsinə, sözlərinə o qədər əhəmiyyət verirdilər ki, hətta Onun zaraftalarını da ciddiyə alırlılar. Ən məşhur səhabələrdən olan Əbu Hüreyrənin əsl adı Abdurrahman idi. Hz. Peyğəmbəri (s.ə.s) zaraftla ona “Əbu Hüreyrə” dediyi üçün səhabələr Abdurrahman ismini unutmuş, aralarında Peyğəmbərimizin zaraftla dediyi Əbu Hüreyrə ismi məşhur olmuşdur. Bundan ala-cağımız bir dərs var: “Peyğəmbərimizin ciddi əmrləri səhabə üçün məlumdur, dindir, baş üstündədir, bu bir tərəfə; zarafatları belə səhabələr üçün əməl səbəbi olmuşdur. Qurani-Kərimdə Hucurat surəsinin ilk ayəsində Rəbbimiz deyir: “**Allah və Rəsulundan önə keçməyin, Allahdan qorxun!..**” İkinci ayədə isə: “**Bir-birinizlə yüksək səslə danışdığınız kimi Rəsulullahın yanında səsinizi yüksəltməyin. Belə edərsinizsə, özü-nüz də bilmədən əməlləriniz boşça çıxar (puç olar).**” (Hucurat 1-2) buyurulur.

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) belə xəbərdarlıq edir: “*Diqqət edin, mənim əmr etdiyim və ya qadağan etdiyim bir mövzu özüñə çatdıqda, sizdən birini oturduğu yerə söykənərək “bizi başqa şey maraqlandırmır, Allahın kitabında nə görəriksə, ona uyarıq”, - deyərkən görməyim.*” (Əbu Davud, Tirmizi, İbn Macə).

Uzun sözün qisası, (hədislər xüsusunda insanları şübhəyə salaraq) sünətni etibar-

Səhabələr Hz. Peyğəmbərin sünəsinə, sözlərinə o qədər əhəmiyyət verirdilər ki, hətta Onun zaraftalarını da ciddiyə alırlılar. Ən məşhur səhabələrdən olan Əbu Hüreyrənin əsl adı Abdurrahman idi. Hz. Peyğəmbəri (s.ə.s) zaraftla ona “Əbu Hüreyrə” dediyi üçün səhabələr Abdurrahman ismini unutmuş, aralarında Peyğəmbərimizin zaraftla dediyi Əbu Hüreyrə ismi məşhur olmuşdur.

sızlaşdırmaq, Hz. Peyğəmbərin sünəsini kənara atmaq, əhəmiyyətsiz görmək İslamdan uzaqlaşmaqdır. Çünkü sünət vəhyidir. Hikmət vəhy kimi endirilmişdir. Qurani-Kərim hikməti endirdiyini, Hz. Peyğəmbərin də hikməti öyrətdiyini söyləyir. Bu hikmət sünətdir. Sünət dini-mizin mərkəzində olan iki ünsürdən, iki qaynaqdan biridir. Sünət gözardı edildiyi, tətbiq olunmadığı zaman İslam pozular.

Son olaraq; bir hədisi-şərifdə Əziz Peyğəmbərimiz (s.ə.s) buyurur ki: “*Saleh əməlləri islamaya çalışın, yaxında zil qaranlıqlar kimi fitnələr olacaq. Belə ki, insan evinə mömin girəcək, sahər vaxtı kafir çıxacaq, sahər vaxtı mömin çıxacaq, axşam evinə kafir olaraq dönəcək. Bunu heç özü də hiss etməyəcək.*”

Buna görə də insandan olan şeytanlar bəzi bərbəzəkli kəlmələrlə gözəl, maraqlı sözlər, söhbətlər və dərslərlə insanı özünün də fərqində olmadan dindən çıxarmağa çalışırlar. Dindən çıxməq istəməyən bir müsəlman sünət və hədis məsələsinə diqqət etsin, dilini və hərəkətlərini qorusun. Mövzunu Hz. Ömərin (r.a) ifadə etdiyi təslimiyyətlə nöqtələyək: “**Biz Rəb olaraq Allahdan, din olaraq İslamdan, peyğəmbər olaraq da Hz. Muhamməddən məmənun və razıyıq.**” (Buxari, Müslim, Tirmizi).

ANAYA EHTİRAM

Səhabələrdən Əbu Hüreyrə (r.a) belə rəvayət etmişdir: "Allah Rəsulunun yanına bir nəfər gəlib, insanlar arasında ən çox ilgi və əlaqə qurmağıma və ehtiram göstərilməyə daha çox layiq olan şəxs kimdir? deyə sual verdi. Allah Rəsulu (s.ə.s) ona belə cavab verdi; "Anandır!" O adam; "Sonra kimdir?" deyə soruşdu, "Anandır!" buyurdu. "Sonra kimdir?" dedi, "Anandır!" buyurdu. "Sonra kimdir?" deyincə, "Atandır!" buyurdu." (Buxari, Ədəb, 2)

Uca Allah bizə Özünə ibadəti əmr etdikdən sonra ata-anaya ehtiram və hörmət göstərməyi əmr etmişdir. Bu haqda Qurani-Kərimdə belə buyururlur: "Biz, insana valideynlərinə yaxşılıq etməsini əmr etdik. Anası onu çox böyük əziyyət-

lə qarnında gəzdirdi və eyni əziyyətlə dünyaya gətirdi. Onun (ana bətnində) daşınması və süddən kəsilməsi otuz aydır. Nəhayət güclü qüvvətli yaşına çatıb, qırx yaşı olunca belə deyər; "Mənə və ata-anama verdiyin nemətlərə şükür etməmi, sənin razı olacağın saleh əməllər işləməmi mənə nəsib et. Nəslimdən də əməli saleh şəxslər çıxart. Şübhəsiz ki mən, Sənə tövbə etdim (və Sənə yönəldim) və şübhəsiz ki, mən müsəlmanlardan oldum." (əl-Əhqaf, 15)

Elə Allah Rəsulunun (s.ə.s) anaya yaxşılıq etməyimizi üç dəfə təkidlə söyləməsi də, Allahın bu ayəsini dəstəkləməsi və eyni zamanda insanları valideynlərinə qarşı itaətkar olmağa dəvət etməsidir.

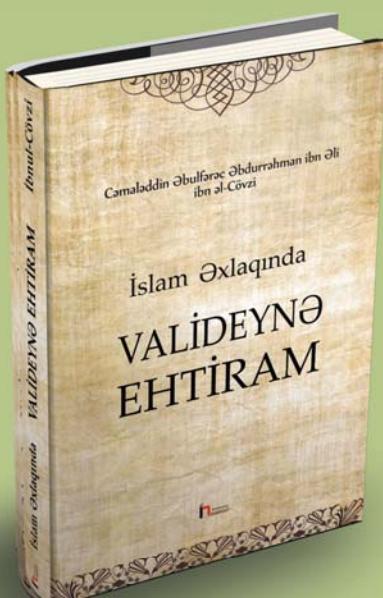
Ayədən və hədisdən də göründüyü kimi anaya ehtiram göstərmək, atadan öncə gəlmış və səbəbi nə olursa olsun, analara daha çox yaxşılıq və ehtiram edilmək təşviq olunmuşdur. Həqiqətən analar atalarən fiziki cəhətdən daha zəif yaradılmışdır. Fiziki cəhətdən zəif olmlarına baxmayaraq, mənən güclüdürlər. Öz övladları üçün gecə-gündüz hər bir əzab-əziyyətə dözərək onların bir gülüşü qarşısında bütün əziyyətləri unudurlar. Övladları uğruna öz həyatlarını fəda edirlər. Yetər ki, övlatı sağlam və xoşbəxt olsun. Ancaq təəssüf ki, övlatı üçün hər bir əzab-əziyyətə dözüb onu bir an olsun acsusuz, kimsəsiz və himayəsiz buraxmayan analara günümüzdə layiqincə ehtiram və hörmət olunmur, analar öz layiqli yeri ni tuta bilmirlər. Belə gözəl bir ifadə var; “*Analar öz övladlarını doqquz ay bətnində, iki il qucağında, ömür boyu isə ürəklərində gəzdirirlər.*” Belə olan halda bir övladın anasını unutması, onu qocalar evinə atması və ehtiyacı olanda yardımına getməməsi necə düşünülə bilər? Ananın haqqı üstümüzdə

ataya görə üç qat daha çoxdur. Ona görə deyirlər ki; “*Ana haqqı ödənməz, ödəməyə ömür yetməz.*”

İldə bir dəfə qadınlar bayramı gündündə anaları, xanımları, qadınları yada salmaq onlara hədiyyələr almaqla onlara layiqincə hörmət etmiş olmayıq. Unutmamaq lazımdır ki, onlar bizim ya cənnətimiz, ya da cəhənnəmimizdir. Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) belə buyurur: “*Cənnətin gözəl qoxusu, beş yüz illik məsaflədən hiss olunur. Fəqəqt ata-anasına üşyan edənlərlə, qohum-əqrəbəsi ilə əlaqəsini kəsənlər bu qoxunu hiss edə bilməzlər.*” (Təbərani, Mucəmus-Sağır)

Dünyasını dəyişən analar üçün də edəcəyimiz bir çox xeyirli işlər var. Onlar üçün dua etmək, bağışlanmalarını istəmək, dostlarını ziyarət edib ikram etmək, onların adından nəzir və sədəqələr vermək də onlar üçün edəcəyimiz ən gözəl və savabı bol əməllərdəndir.

Allah-Təala həyatda olan analarımıza xeyirli ömürlər, xəstə olanlara xeyirli şəfalar versin! Dünyasını dəyişənlərdən də öz rəhmətini əsirgəməsin!

İPƏKYOLU NƏŞRİYYATINDAN YENİ BİR ƏSƏR

Bakı Şəhəri,
Cəfərov Qardaşları Küçəsi 16
Tel : (+994 12) 492 14 38

Sual Cavab

Sual: Möhtəkirlik nədir, mənasını və mahiyyətini izah edə bilərsinizmi?

Cavab: Bir şeyi bahalanmasını gözləyərək yiğmaqdır. İslamda ticarət həyatının sərbəst buraxılaraq qiymətlərin azad rəqabət nəticəsində formallaşması əsasdır. Bəzi mallar ehtikarlıq məqsədilə yiğildiqda, tə davüldə mal azlığı əmələ gəlir və tələbat çoxaldığı üçün qiymətlər süni surətdə qalxmağa başlayır. Möhtəkirin məqsədi də məhz elə budur. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurmuşdur: "Möhtəkir nə pis bir bəndədir! Qiymətlərin düşdүүнү öyrəndikdə qəmgin olur, qalxdığını eşidəndə isə sevinir" (Kamil Miras, "Tecrid-i Sarih", VI, 549); "Bir qida mahsulunu 40 gecə (ehtiyac duyulan zaman) anbarda yiğib saxlayan Allahdan uzaqlaşmış, Allah da onu özündən uzaqlaşdırılmışdır" (İbn Hənbəl, "Müsənəd", II, 33).

Ehtikarlığın meydana gəlməsi üçün aşağıdakı şərtlər olmalıdır:

1. Anbarda yiğilan mal satın alınmış bir mal olmalıdır.
2. Qida məhsulu olmalıdır.
3. İnsanlar yiğib saxlanılan malı almada çətinlik çəkməli və ehtiyacları olmalıdır.

Əbu Yusifə görə, qida məhsullarından başqa, tə davüle çıxarılmaması cəmiyyətə zərər verən hər növ malda ehtikarlıq ola bilər. Malı yiğib saxlama müddəti normal olaraq qırx gündür, lakin cəmiyyətin ehtiyac duymasına görə bu müddət qısalıdır da bilər. Belə ki, hal-hazırkı dövrdə benzin, neft və qaz kimi ehtiyac maddələri iki və ya üç gün kimi qısa müddət ərzində satışa çıxarılmazsa, insanlar dərhal sığıntıya girərlər.

Sual: Dini-fiqhi baxımdan inflyasiya və ya devalvasiyaya məruz qalan pul necə qaytarılmalıdır?

Cavab: İlk əvvəl qeyd etmək lazımdır ki, əgər borc verilən şəxsə əvvəlcədən inflyasiyanı nəzərə alaraq zərəri də veriləcək deyə şərt qoşulubsa, inflyasiya nəticəsində əmələ gələn həmin məbləği almaq caizdir. Baxmayaraq ki, zahirən verilən borcdan daha çox alınmış kimi görsənir, lakin əslində, çox alınmış sayılır. Çünkü borc verilən günü dəyəri alınmış olur. Ancaq əvvəlcədən belə bir şərt qoşulmayıbsa, Əbu Hənifəyə görə, yalnız borc verilən məbləğ alınmalıdır.

Ancaq vurğulamaq lazımdır ki, yuxarıdakı qərarın əksinə, bu məsələ ilə bağlı Hənəfi alimlərindən olan Əbu Yusifin zəmanəmizdə mühüm problemə çevrilən inflyasiya kimi reallığı işıqlandıran bir sıra rəyləri vardır. Belə ki, onun fikrincə, qılıq və bahalı vaxtda borc alınan bir kilo bugda, bolluq və ucuzluqda alınan bir kilo bugda olaraq qaytarılarsa, haqsızlıq olar. Ona görə də, bunun qarşısının alınması üçün başqa növlə həmin bugdanın qiyməti ödənməlidir. Belə olan təqdirdə, Əbu Yusifin qəbul etdiyi prinsipi belə izah etmək olar: “Borc götürülmüş misli (standart) malların dəyəri qiymətlər qalxar və ya aşağı düşərsə, borc götürülən günkü alıcılıq qabiliyyətinə görə ödənməlidir”. Yəni, Əbu Yusifə görə, qızıl və gümüş olmayan pullarla alış-veriş edilər və ya borc götürürsə, əgər pulun dəyərində alıcılıq qabiliyyəti baxımından azalma və ya çoxalma olarsa, borclu alış-veriş edilən zaman və ya borcun alındığı günkü alıcılıq qabiliyyətini əsas alaraq borcunu ödəməlidir. Əks təqdirdə, haqsızlıq meydana gələr. Qızıl və gümüş olmayan pullardan götürülən borclarda qızıl və gümüşə indekslənərək ortaya çıxan “dəyər fərqi” faizin əhatəsinə daxil deyil.

Odur ki, borclar geri qaytarıllarkən inflyasiya nəzərə alınaraq meydana gələn itki də üstünə qoyularaq qaytarılmalıdır. Əks təqdirdə, götürülən borc tam verilməmiş olur və haqsızlıq meydana gəlir. Lakin inflyasiyanın hesablanmasında bəzi çətinliklər olduğuna görə, borcluya qarşı haqsızlıq etməmək və aldığı borcdan daha çox ödəməsin deyə bir az aşağı hesablamaq məqsədə uyğun davranışdır.

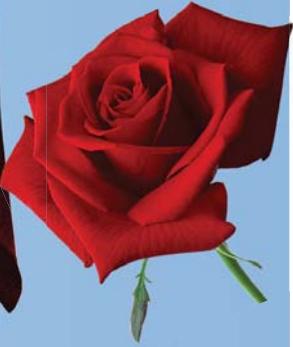
Onu da qeyd edək ki, bu kimi hallarda borclunun vəziyyəti də nəzərə alınmalıdır. Belə ki, əgər borclu borcunu asanlıqla qaytarmaq iqtidarında olarsa, inflyasiya nəzərə alınaraq itki alına bilər. Əks təqdirdə, Əbu Hənifənin rəyinə tabe olaraq fədakarlıq edilməlidir.

İslam Konfransı Təşkilatına bağlı Fiqh Akademiyasının qərarına (42 (5/4) sayılı qərar) görə isə, hər hansı bir pul vahidi ilə alınmış borcların dəyəri ilə yox, misli ilə qaytarılması əsasdır. Çünkü borc öz misli ilə ödənilməlidir. Məhz bu səbəbdən mənbəyindən asılı olmayaraq, öhdəlikdə olan borcların qiymət indeksinə bağlanması caiz deyil.

Sual: Bilərəkdən qılınmayan namazların qəzası var mı?

Cavab: Dörd məzhəbə görə, hər hansı bir səbəbdən, yəni istər üzr olsun, istər olmasın qılınmayan namazlar qəza edilməlidir. Onların bu mövzudakı dəlilləri İslam hüququnda bir ictihad qaydası olan “övləviyyət” prinsipidir. Belə ki, Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) bir hədisində yatıb qalmaq və ya unutmaq surətilə namazı qılmayanlar, oyanğında və yaxud xatırladığı zaman dərhal qılınmasını əmr etmişdir (bax. Müslim, Məscid, 316). Bu hədisdən yola çıxaraq alimlərin əksəriyyəti yatıb qalmaq və ya unutmaqla namaz qəza edilməlidirsə, o halda bilərəkdən və ya səbəbsiz və üzrsüz yerə qılınmayan namaz şübhəsiz qəza edilməlidir hökmünü ortaya qoymuşlar. Məhz bu hökm övləviyyət qaydası ilə ictihad edilərək ortaya qoyulmuşdur. Ancaq bəzi alimlər, xüsusilə Zahiri məzhəbinə mənsub olanlar hədisin sərf zahirini əsas alaraq, hədisdə qeyd edilən iki haldan başqa səbəbdən namazı tərk edənlər üçün qəzanın olmadığı və yalnız tövbə edilməli olduğu fikrini mənimsemişlər. Ancaq əksər İslam hüquqşünaslarının fikrincə, yuxarıda qeyd olunan prinsip əsasında həm tövbə edilməli, həm də qəzası qılınmalıdır.

"NƏTİ-ŞƏRİF OXUMA" MÜSABIQƏSİ

*Həzrət Peyğəmbərin Mübarək Doğum Həftəsi münasibəti ilə
İrfan, Bizim Ailə jurnalı və Gənc Türk Yazarlar Birliyi "Nəti-Şərif Oxuma"
müsabiqəsi elan edir.*

Müsabiqənin şərtləri:

1. Müsabiqədə yaşı 16-dan yuxarı olanlar iştirak edə bilər
2. Müsabiqədə iştirak etmək üçün 15 mart tarixinə qədər müraciət edilməlidir.
3. Müraciət şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlə birlikdə "İrfan" redaksiyasına edilir.
4. Oxunacaq şeirlər münsiflər heyəti tərəfindən müəyyənləşdirilmiş nəti-şəriflərdən seçilməlidir.
5. Müsabiqənin birinci mərhələsi 1-5 aprel tarixində keçiriləcək.
6. Müsabiqənin final mərhələsi 17-21 aprel tarixləri arasında keçiriləcək.

MÜKAFAATLANDIRMA

Müsabiqədə ilk onluğa düşənlər müxtəlif hədiyyələrlə təltif olunacaq.

- 1-ci yerin sahibi notebook,
- 2-ci yerin sahibi planşet
- 3-cü yerin sahibi mobil telefonla təltif olunacaq.

Müsabiqə üçün "İrfan" jurnalının redaksiya ünvanı ilə əlaqə saxlaya bilərsiniz.

Ünvan: Bakı şəhəri, Səbail rayonu
Cəfərov Qardaşları küç. 16.

Tel: (+994 12) 492 32 23
(+994 12) 493 21 67

e-mail: irfandergisi@yahoo.com

